

safejournalists.net

CRNA GORA Indikatori nivoa medijskih sloboda i bezbjednosti novinara 2021

CRNA GORA
Indikatori nivoa
medijskih sloboda
i bezbjednosti
novinara 2021

Autorke
Marijana Camović-Veličković
Bojana Laković-Konatar

Naslov u originalu

Crna Gora – Indikatori nivoa medijskih sloboda i bezbjednosti novinara 2021.

Izdavač

Sindikata medija Crne Gore
Podgorica, 2022

Autorke

Marijana Camović - Veličković
Bojana Laković - Konatar

Lektor

Predrag Nikolić

Recenzent

Prof. dr Vuk Vuković

Naslovna fotografija

Andrija Vukelić

Dizajn

comma.rs

Tiraž

50

Ova publikacija je napravljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Balkanskog fonda za demokratiju, projekta Njemačkog Maršal fonda Sjedinjenih Američkih Država i Ministarstva spoljnih poslova Norveške. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora i ne oslikava nužno stavove Evropske unije i Ministarstva spoljnih poslova Norveške, Balkanskog fonda za Demokratiju, Njemačkog Maršal fonda Sjedinjenih Američkih Država, ili njihovih partnera.

9 789940 815042 >

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-815-04-2
COBISS.CG ID 22080260

 Norway

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

UVOD	7	B3 Nezavisnost novinara u Javnom servisu	20
		B4 Nezavisnost novinara u neprofitnom sektoru	21
A Zakonske garancije	9	B5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vijesti	21
A1 Zakonske garancije za slobodu medija i njihovo sprovođenje u praksi	9	B6 Položaj žena u novinarstvu	22
A2 Efekat zakona o kleveti na novinare	12	C Bezbjednost novinara/ki	24
A3 Zaštita političkog pluralizma u medijima	13	C1 Statistika o bezbjednosti i nekažnjivosti	24
A4 Sloboda rada i udruživanja novinara/ki – pravne garancije i praksa	14	C2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara	28
A5 Zaštita novinarskih izvora	15	C3 Odnos pravosuđa prema prijetnjama i nasilju nad novinarima	29
A6 Zaštita prava na pristup informacijama	16	Zaključci i preporuke	35
B Položaj novinara u redakcijama	18		
B1 Ekonomska ograničenja novinarske slobode	18		
B2 Nezavisnost novinara u privatnim medijima	19		

Pregled i opseg projekta

Udruženja novinara iz zemalja Zapadnog Balkana, uz pomoć Evropske komisije,¹ uspostavili su zajedničku platformu [Safejournalists.net](https://www.safejournalists.net) da bi pratili promjene u zakonodavstvu njihovih zemalja ali i u praksi, kao i da bi se uključili u različite zagovaračke aktivnosti u cilju unapređenja političkog, zakonodavnog i institucionalnog okruženja, u kojem novinari i mediji rade. Počevši od 2020. godine, članovi platforme vrše monitoring situacije u sedam zemalja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Kosovo² i Srbija). Svake godine vrši se procjena stanja, na osnovu standardizovane metodologije za prikupljanje i analizu podataka³, dok je fokus zagovaračkog istraživanja na promjenama u tradicionalnom i online medijskom okruženju na Zapadnom Balkanu.

-
- ¹ U decembru 2019. godine, Evropska komisija odobrila je trogodišnji projekat [Safejournalists.net](https://www.safejournalists.net), sa ciljem jačanja nacionalnih novinarskih organizacija u zemljama Zapadnog Balkana da postanu efikasni i odgovorni nezavisni akteri u zagovaranju primjene standarda EU u oblasti medijskih sloboda, sa dugoročnim ciljem unaprijeđenja prava građana na informisani izbor. Ova akcija predstavlja unapređenje prethodnog projekta (Regionalna platforma za zagovaranje slobode medija i sigurnost novinara Zapadnog Balkana), i zasnovana je na znanju i iskustvu stečenom u periodu 2016—2018. Projekat je podržan preko Programa za pomoć civilnom društvu i medijima 2020—2022, Podrška regionalnim tematskim mrežama organizacija civilnog društva.
  - ² Ovo ime je dato bez prejudiciranja u odnosu na status i u skladu sa Rezolucijom 1244 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija i u skladu sa mišljenjem Tribunala o Deklaraciji i nezavisnosti Kosova.
  - ³ Prvo izdanje istraživačke metodologije za ovaj projekat zagovaračkog istraživanja razvijeno je 2016. godine i prilagođavano tokom godina kako bi oslikavalo situaciju u zemljama Zapadnog Balkana. Zagovaračko istraživanje razvijeno je i koordinisano od strane Snežane Trpevske i Igora Micevskog, istraživača sa Instituta za istraživanje društvenog razvoja RESIS iz Sjeverne Makedonije (www.resis.mk).

Metodološka napomena

Metodologija istraživanja obuhvata tri grupe indikatora razvijenih na osnovu sistematske analize različitih vodiča izdatih od strane relevantnih međunarodnih organizacija.⁴ Tokom protekle četiri godine prvobitno razvijeni indikatori testirani su i usavršavani kako bi se bavili karakterističkim društveno-političkim kontekstom u ovom regionu i odrazili specifične potrebe i interese novinara u sedam zemalja.

Za prikupljanje i analizu podataka korišten je niz različitih istraživačkih metoda kako bi se odgovorilo na indikativna pitanja vezana za svaki posebni indikator:

- Pregled studija, analiza izvještaja o istraživanju, dokumenata o politikama, strategija i drugih dokumenata;
- Kvalitativna analiza pravnih propisa;
- Prikupljanje i analiza informacija objavljenih na internet stranicama javnih institucija i drugih organizacija i tijela;
- Prikupljanje i analiza saopštenja za javnost, obavještenja i drugih informacija koje objavljuju profesionalne organizacije;
- Sekundarni podaci prikupljeni od udruženja novinara i sindikata;
- Dubinski intervjui sa ekspertima, novinarima i donosiocima odluka;
- Fokus grupe sa novinarima;
- Ankete sa novinarima (u nekim zemljama).

Na nacionalnom nivou, novinarska udruženja i sindikat imenovali su nacionalne istraživače kako bi prikupili podatke i napisali narativne izvještaje, koje su potom pregledali imenovani nacionalni eksperti i glavni istraživač. U Crnoj Gori Sindikat medija Crne Gore imenovao je Marijanu Camović-Veličković i Bojanu Laković-Konatar kao nacionalne istraživače, dok je prof. dr Vuk Vuković kao medijski ekspert izabran da izvrši recenziju izvještaja.

Tabela 1: Indikatori nivoa medijskih sloboda i bezbjednosti novinara

A. Pravna zaštita	B. Položaj novinara u redakcijama	C. Bezbjednost novinara
A.1 Zakonske garancije za slobodu medija i njihovo sprovođenje u praksi	B.1 Ekonomska ograničenja u radu novinara	C.1 Statistika napada na novinare i nekažnjivost istih
A.2 Efekat zakona o kleveti na novinare	B.2 Nezavisnost novinara u privatnim medijima	C.2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara
A.3 Zaštita političkog pluralizma u medijima	B.3 Nezavisnost novinara u javnom servisu	C.3 Odnos pravosudnog sistema u vezi sa prijetnjama i aktima nasilja nad novinarima
A.4 Sloboda rada i udruživanja novinara	B.4 Nezavisnost novinara u neprofitnom sektoru	
A.5 Zaštita novinarskih izvora	B.5 Sloboda novinara u procesu pripreme vijesti	
A.6 Pravo na pristup informacijama	B.6 Položaj žena u novinarstvu	

⁴ Prilikom razvijanja specifičnog istraživačkog pristupa za zemlje Zapadnog Balkana, sljedeći dokumenti su uzeti u razmatranje: Savjet Evrope: Indikatori za medije u demokratiji; UNESCO: Indikatori medijskog razvoja (MDI) i Indikatori bezbjednosti novinara; Nacionalni nivo; USAID-IREX: Indeks medijske održivosti; Freedom House: Istraživanje slobode štampe/medije; BBC World Service Trust: Afrička inicijativa za razvoj medija; Komitet za zaštitu novinara: Nasilje nad novinarima; Reporterji bez granica: Svjetski indeks slobode medija.

Lista skraćenica

DPS	Demokratska partija socijalista
SMCG	Sindikatski medija Crne Gore
AEM	Agencija za elektronske medije
MONSTAT	Uprava za statistiku
MJUDDM	Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija
RTCG	Radio Televizija Crne Gore
EK	Evropska komisija
NVO	Nevladine organizacije
HRA	Akcija za ljudska prava
ANB	Agencija za nacionalnu bezbjednost
AZLP	Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama
PIO	Fond penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore

Ustavom Crne Gore je određeno da je ona nezavisna i suverena država, republikanskog oblika vladavine i precizirano da je građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Ipak, u sebi je duboko podijeljena po više osnova među kojima se najviše ističe nacionalni. Njenih oko 620.000 stanovnika u smislu nacionalne i etničke pripadnosti su Crnogorci u 44,98%, Srbi 28,73%, Bošnjaci 8,65%, Albanci 4,9%, Muslimani 3,31%, Hrvati 0,97%. Neka od prethodnih istraživanja ukazuju na to da je tip političke kulture u Crnoj Gori mješavina podaničke i parohijalne, sa prilično niskim procentom elemenata participativne kulture. Korupcija, posebno na visokom nivou, je ono što se u stranim izvještajima najčešće ističe kada je u pitanju Crna Gora. Takođe, i zaplijene nekoliko tona narkotika tokom godine nijesu ostale nezapažene. Početkom 2022. godine došlo je do pada Vlade koja je, nakon 30 godina vladavine Demokratske partije socijalista (DPS), formirana zahvaljujući pobjedi dotadašnje opozicije na izborima u avgustu 2020. godine. Novu vlast podržavale su tri koalicije: Za budućnost Crne Gore, Mir je naša nacija i Crno na bijelo.

Promjene na političkoj sceni odrazile su se i na medije koji su i prije toga bili polarizovani. Tako se povećao uticaj medija iz Srbije u smislu da je nekoliko značajnih medijskih kuća promijenilo vlasnike, a neki su u pregovorima sa biznismenima iz Srbije. Kada se i ti pregovori završe, izuzev Javnog servisa Radio i Televizija Crne Gore koji je u vlasništvu države Crne Gore, vlasnici svih značajnih medija će biti iz Srbije. Počelo se sa izmjenom seta medijskih zakona i izradom medijske strategije, prvog dokumenta te vrste, i sam postupak je inkluzivan u smislu da su sve zainteresovane strane uključene u rad radnih grupa ali do kraja 2021. godine nije bilo konkretnih rezultata. Analizirana godina je bila godina punog početka primjene izmijenjenog Zakona o medijima ali prema tužbenju resornog ministarstva to se nije odnosilo na saopštavanje podataka o iznosi-

ma oglašavanja u medijima tako da još nije uspostavljena transparentnost u oglašavanju i nijesu vidljivi pomaci kada je u pitanju odgovorno trošenje novca državnih organa na oglašavanje. Došlo je i do promjena u Javnom servisu, izabrani su novi Savjet i generalni direktor.

Na malom crnogorskom tržištu aktivno je više od 200 medija, većinom portala, a podaci o broju zaposlenih i dalje su tajna. Podaci Uprave za statistiku – MONSTAT za 2020. godinu ukazuju da u svim medijima radi ukupno 1.445 zaposlenih. Međutim, pretragom zvaničnih finansijskih izvještaja evidentiranih medija, SMCG je došao do brojke od 1.806 zaposlenih, odnosno čak 360 više nego što pokazuje zvanična statistika. Krajem 2021. godine, jedan od četiri dnevna lista – Dnevne novine proglasio je stečaj, štampano izdanje je ugašeno i oko 30 zaposlenih ostalo je bez posla. Takođe, krajem 2021. godine i portal FOS media prestao je da emituje novi sadržaj. Plate zaposlenima često kasne, posebno u lokalnim javnim emiterima, i to i do 10 mjeseci.

Kako bi sanirala posljedice koje je pandemija Covid-19 ostavila na medijski sektor, država je tokom prethodne godine u više navrata pomagala najveće medije. Pomoć

Vlade jasno se vidjela i u finansijskim izvještajima medija, koji su pokazali da je mali broj medija završio sa gubicima tokom 2020. godine, a ukupan profit im je bio blizu 2,7 miliona eura. Tokom 2021. godine uspostavljen je i Fond za podsticanje pluralizma i različitosti u medijima. Elektronski mediji će imati priliku da se za sredstva koja su za njih opredijeljena ovim Fondom prijave početkom 2022. godine, dok je za štampane medije i elektronske publikacije krajem 2021. godine izdvojene više od 309.000 eura.

Tokom 2021. godine u bazi Sindikata medija Crne Gore na sajtu www.safejournalists.net registrovano je 28 slučajeva napada i prijetnji. Uprava policije registrovala je u istom periodu tri slučaja manje (25). Na samom kraju 2021. godine u Skupštini Crne Gore usvojene su izmjene Krivičnog zakonika kojima se predviđaju rigoroznije sankcije za napadače na zaposlene u medijima. Definisan je termin „posao od javnog značaja” među koje je uvršteno i novinarstvo i pet postojećih krivičnih djela prošireno dijelom koji precizira kazne u slučaju kada je napadnuto lice koje se bavi poslom od javnog značaja, a napad je vezan za njegov rad.

A1 Zakonske garancije za slobodu medija i njihovo sprovođenje u praksi

---

Da li je zagarantovano pravo na slobodu izražavanja i informacija? Obuhvata li i pristup Internetu? Da li se pravne garancije primjenjuju u praksi? Da li je medijsko zakonodavstvo donošeno u transparentnom i inkluzivnom procesu, uz konsultacije sa relevantnim profesionalnim udruženjima?

Ustavom i pojedinim medijskim zakonima zagarantovano je pravo na slobodu izražavanja, uključujući i pravo na pristup Internetu, ali još uvijek u praksi ima dosta problema oko implementacije osnovnih garancija. Medijski zakoni u Crnoj Gori nalaze se u procesu izmjena jer je resorno Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija već na početku svog rada pokrenulo diskusiju o njima. Sredinom 2021. godine raspisan je i poziv za formiranje radne grupe koja će se baviti izmjenom cijelog seta medijskih zakona, dok su zainteresovani pojedinci i organizacije mogle da dostave svoje predloge za izmjene postojećih rješenja. Takođe, po prvi put je oformljena radna grupa za usvajanje Medijske strategije 2021—2025. Formiranje radnih grupa bilo je transparentno, a u njihovom radu učestvuju predstavnici najrazličitijih organizacija. Međutim, nije bilo vidljivih rezultata do kraja 2021. godine, te se usvajanje zakona i strategije očekuje tokom 2022. godine. To će biti i rekordna četvrta godina tokom koje se radi na izmjenama Zakona o elektronskim medijima (odnosno Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama). I dalje je zabrinjavajuće to što se Direktor za medije u Ministarstvu nalazi u v.d. stanju, nakon tromjesečnog konkursa za izbor generalnog direktora. Primijetan

je povećan broj hakerskih napada posebno na internet-ske publikacije, a najavljeno je da će se od 2022. godine osnovati Agencija za sajber bezbjednost⁵.

Da li je bilo pokušaja državnih vlasti da nametnu licenciranje ili druge striktno zahtjeve za osnivanje štampanih i online medija? Da li ti zahtjevi prevazilaze puku registraciju firme i poreza?

Tokom 2021. godine stupile su na snagu izmjene Zakona o medijima koje se odnose na način evidentiranja online medija, odnosno internetskih publikacija. Naime, ovi mediji imaju obavezu da se evidentiraju kod Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija, umjesto kod Agencije za elektronske medije (AEM). Nova obaveza dovela je do toga da se broj internetskih publikacija gotovo prepolovio, te sad registar Ministarstva broji 65 publikacija – uglavnom medija, dok je početkom 2021. godine bilo njih 104, među kojima je bio i veliki broj internet stranica nevladinih organizacija (koje nijesu mediji). Podaci Sindikata medija pokazuju da je u Crnoj Gori na kraju 2021. godine stvarno bilo čak 107 internetskih publikacija, od kojih mnoge nijesu bile evidentirane. Nije mijenjan postupak osnivanja elektronskih i štampanih medija.

Da li je bilo pokušaja vlasti da ograniče pravo na pristup Internetu ili da blokiraju ili filtriraju Internet sadržaj?

Nije bilo pokušaja države da ograniči pravo na pristup Internetu, niti da blokira ili filtrira online sadržaje.

Obavlja li regulatorno tijelo svoje funkcije na nezavisan i nediskriminatoran način?

Da li se izdavanje dozvola i drugi propisi za emitovanje sprovode na fer i neutralan način?

Regulator – Agencija za elektronske medije (AEM) je i prema mišljenju Evropske komisije nastavila da profesionalno ispunjava svoj mandat⁶. Međutim, trebalo bi je dodatno ojačati kako bi imali ovlašćenja i da sankcionišu medije. Regulator nema ovlašćenja nad internetskim publikacijama i o njihovom sadržaju ne brine nijedno tijelo.

„Agencija za elektronske medije je jedna od rijetkih državnih institucija koja je u kontinuitetu dobijala pozitivne ocjene EU kroz izvještaje o napretku. Mislim da je Agencija odgovorila zadatku i da je radila zakonito u prethodnom periodu.”⁷

Zbog jako uzavrele političke situacije u Crnoj Gori, tokom prošle godine bilo je više inicijativa da Agencija za elektronske medije (AEM) kao regulator ograniči reemitovanje pojedinih programa i/ili televizija iz regiona, u prvom redu iz Srbije. AEM je još 2020. godine ograničio reemitovanje programa televizija Happy i Pink M iz Srbije, jer su u svojim programima promovisali govor mržnje, netrpeljivost i diskriminaciju prema pripadnicima crnogorske nacionalnosti, a sve zbog usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovijesti.⁸ Priča o ograničenju reemitovanja programa ovih televizija ponovo je aktualizovana u septembru, tokom priprema ustoličenja mitropolita crnogorsko-primorskog Joanikija na Cetinju⁹. Iako je ovaj događaj ocijenjen kao veliki bezbjednosni rizik, tema jedne od emisija Happy televizije bila je „Da li će pasti krv u Crnoj Gori?”. Kako AEM u ovom slučaju nije reagovao, predstavnici civilnog društva su ponovili kritike na račun regulatora, ocjenjujući ga „zarobljenom institucijom”¹⁰. Međutim, već početkom januara 2022. godine Savjet Agencije za elektronske medije na šest mjeseci je ograničio reemitovanje emisija jutarnjeg programa „Dobro jutro Srbijo” i „Vikend jutro” i sadržaje „Ćirilica” i „Posle ručka” na TV Happy.

„Povod su uvredljive poruke koje je lider Srpske radikalne stranke Vojislav Šešelj plasirao u više navrata preko te televizije na račun Crnogorki, Crnogoraca i pojedinačno prema političkim ličnostima u Crnoj Gori.”¹¹

5 Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, „Agencija za sajber bezbjednost u Crnoj Gori počinje sa radom sljedeće godine”, Crna Gora: 2022. Pristupljeno na 12.01.2022. <https://bit.ly/3vkQ8p5>

6 Evropska komisija, „Izveštaj za Crnu Goru za 2021”, Strazbur, 19.10. 2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <http://www.euic.me/wp-content/uploads/2021/12/Prevod-Izvjestaja-za-Crnu-Goru-za-2021-godinu.pdf>

7 Milan Radović, Intervjuisala Bojana Laković-Konatar, 01.03.2022.

8 Portal Ul-info, „Agencija za elektronske medije: Odgovor na ocjene iz analize CGO”, 27.04.2020. Pristupljeno na 27.12.2020. <https://bit.ly/38RYAEX>

9 Mitropolit crnogorsko-primorski Joanikije ustoličen je na svečanoj liturgiji u Cetinjskom manastiru 05. septembra 2021. godine. Patrijarh i mitropolit u manastir su stigli helikopterom zbog blokade prilaza Cetinju. Ustoličenju su prethodili brojni nemiri, demonstranti su bacali kamenice na policiju, koja je ispalila suzavac.

10 Dragaš, Nikola, „Hebi pali a AEM se češlja”, Vijesti.me, 04.09.2021, Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/3JGSJpm>

11 Radio Slobodna Evropa, „Zbog Šešeljevih uvreda, emisije TV Happy zabranjene u Crnoj Gori”, 08.01.2022. Pristupljeno na 08.01.2022. <https://bit.ly/3HQDW3H>

Da li se zakonske odredbe o državnom oglašavanju u medijima zloupotrebjavaju zbog političkog uticaja na uređivačku politiku? Da li je raspodjela državnih sredstava transparentna, poštena i nediskriminatorna? Da li državni organi redovno objavljuju podatke o iznosima koje su raspodijelili različitim medijima?

S obzirom na to da su od februara 2021. godine stupile na snagu odredbe Zakona o medijima koje se odnose na transparentnost oglašavanja, još nijesu vidljivi pomaci kada je u pitanju odgovorno trošenje novca državnih organa na oglašavanje. Za razliku od prošlogodišnjeg izvještaja, Evropska komisija u posljednjem izvještaju nije istakla zabrinutost oko transparentnosti oglašavanja, već da očekuju rezultate usvojenih zakonskih odredbi. Po Zakonu, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je dužno da do juna 2022. godine objavi godišnji izvještaj o iznosima koje su na oglašavanje u medijima utrošili organi javnog sektora. Iz Ministarstva su najavili da će svoju obavezu ispuniti u naznačenom roku¹².

„Sve je veći uticaj velikih regionalnih medijskih kompanija koje pokušavaju da se prošire na nacionalno medijsko tržište. Male lokalne medijske kuće bore se da se nadmeću sa njima za ograničene prihode od oglašavanja.“ Evropska komisija, Izvještaj o Crnoj Gori za 2021. godinu

Da li postoje neke medijske subvencije ili fondovi za produkciju medijskog sadržaja od javnog interesa i kako se to sprovodi u praksi?

Kako bi sanirala posljedice koje je pandemija Covid-19 ostavila na medijski sektor, država je tokom prethodne¹³ dvije godine direktno i indirektno pomogla medije sa 2.5 miliona eura. Taj novac namijenjen je bio samo za medije sa najvećim auditorijumom, koji svakog dana imaju informativni program, čime su pojedini manji mediji bili izostavljeni. Pomoć Vlade jasno se vidjela i u finansijskim izvještajima medija¹⁴, koji su pokazali da je mali broj medija završio sa gubicima tokom 2020. godine. Istraživanje Sindikata medija Crne Gore, pokazalo je da su mediji poslovali pozitivno tokom 2020. – godine epidemije koronavirusa i ostvarili ukupan profit od blizu 2,7 miliona eura. Prema podacima Uprave prihoda i carina, ukupni prihodi bili su blizu 41,8 miliona eura, a ras-

hodi gotovo 39,1 milion i u njima je radilo 1806 ljudi. To je porast od čak 400 zaposlenih, u odnosu na registar Uprave za statistiku-MONSTAT. Blizu polovine prihoda ili 20 miliona eura medijima je stiglo iz javnih izvora, odnosno iz državnog i budžeta opština, a ostatak najvećim dijelom od marketinga.¹⁵

Tokom 2021. godine uspostavljen je i Fond za podsticanje medijskog pluralizma. Elektronski mediji će imati priliku da se za sredstva koja su za njih opredijeljena ovim Fondom prijave početkom 2022. godine, dok su štampani mediji i elektronske publikacije krajem 2021. godine imali priliku da konkurišu sa svojim idejama. Na konkurs MJUDDM dostavljeno je 39 aplikacija, od toga su 32 internetske publikacije, tri dnevna štampana medija, jedan nedjeljnik, kao i tri samoregulatorna tijela. Za te projekte namijenjeno je nešto više od 309 hiljada eura¹⁶.

Koji su mehanizmi za finansiranje medija na jezicima nacionalnih manjina?

U okviru redovnih aktivnosti, Vlada podržava lokalne štampane medije, i to kroz Ministarstvo finansija, dok kroz Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore podržava projekte koji se tiču promocije i zaštite interesa manjina. Fond je tokom 2021. godine raspisao samo jedan konkurs, na koji je pristiglo 307 prijava. Kroz ovaj Fond u toku 2021. godine podržano je 185 prijava, a dodijeljeno je 1,066 miliona eura¹⁷.

Da li su autonomija i nezavisnost javnog servisa zagarantovani i efikasno zaštićeni? Da li finansijski okvir osigurava njegovu nezavisnost i stabilnost? Da li nadzorno tijelo predstavlja društvo u cjelini?

Izborom novog Savjeta i smjenom rukovodstva Javnog servisa – Radio televizije Crne Gore počeo je proces jačanja autonomije i nezavisnosti te medijske kuće. Skupština je imenovala novi Savjet, u čijem radu učestvuje i predsjednica Sindikata medija Crne Gore, Marijana Camović-Veličković u junu 2021. godine, a uslijedila su i imenovanja generalnog direktora RTCG i direktora Radija i Televizije. U izvještaju EK navodi se da je imenovanje Savjeta bilo bez široke podrške različitih

¹² Dopis Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, Podgorica, 11. 02.2022.

¹³ Mirjačić, Marija, „Od svakog po malo, ni od koga dovoljno“, *Vijesti.me*, 18.02.2021. Pristupljeno na 08.01.2022. <https://bit.ly/3xsh896>

¹⁴ Konatar, Bojana, „Socio-ekonomski položaj medijskih radnika u Crnoj Gori“, *Sindikat medija Crne Gore: Podgorica, Decembar 2021.* Pristupljeno na 20.12.2021. <https://sindikatmedija.me/publikacije/11655/>

¹⁵ *Ibid*

¹⁶ *Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, „Potpisani ugovori sa korisnicima sredstava iz Fonda za podsticanje medijskog pluralizma i raznovrsnosti medija“, 24.12.2021.* Pristupljeno na 05.01.2022. <https://bit.ly/3OmowsG>

¹⁷ *Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, „Odluku o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2021. godinu“, 04.10.2021* Pristupljeno na 12.01.2022. <https://bit.ly/3vimY9q>

političkih partija¹⁸. Dodaju da Javni servis RTCG „tek treba da završi svoju tranziciju od državne medijske organizacije u istinski javni servis koji bi ispunjavao najviše profesionalne standarde.”¹⁹ Posebnu pažnju EK je posvetila razrješenjima ranijih članova Savjeta, ističući da tek treba da se riješi pitanje efikasnog pravnog lijeka u tim predmetima od strane Skupštine, ili kroz sudsku praksu ili zakonodavstvo. I u izvještaju Freedom house-a navodi se da, „za razliku od vlasti DPS-a”, Krivokapićeva vlast nije vršila pritisak na novinare, niti vrši kontrolu nad javnim emiterom, Radio Televizijom Crne Gore (RTCG)²⁰.

„U junu 2021. godine Skupština je imenovala novi Savjet RTCG, koji je u avgustu imenovao novog direktora. Nakon ovih promjena, RTCG je počela da prikazuje uravnoteženiju uređivačku politiku i inkluzivniji i raznovrsniji politički sadržaj.”²¹

„Od imenovanja nove uprave RTCG i novog uredničkog tima, koji su uslijedili nakon imenovanja Savjeta, u emitovanju RTCG počela je da se vidi izbalansirana urednička politika sa politički raznovrsnijim sadržajem.” Evropska komisija, Izvještaj o Crnoj Gori za 2021. godinu, strana 36

Direktor nevladine organizacije Media centar, Goran Đurović objavio je krajem 2021. godine „Analizu rada RTCG i primjenu zakonskih propisa” u kome se, između ostalog, navodi i da je neophodna izmjena Zakona o nacionalnom javnom emiteru RTCG, kako bi se jačala samostalnost Savjeta i smanjio neprimjeren uticaj političkih partija na izbor članova ovog tijela. Dodatno, precizira da je potrebna hitna izmjena Statuta, kako bi se propisali slučajevi sukoba interesa članova Savjeta i generalnog direktora.

„Neophodne su izmjene Statuta RTCG koji treba da sadrži precizne norme u pogledu obaveze menadžmenta i dostavljanja periodičnih izvještaja o realizaciji programsko-produkcionih i finansijskih planova kako bi se tokom kalendarske godine moglo intervenisati u slučaju ozbiljnog odstupanja od planova.”²²

Nije se mijenjao način finansiranja Javnog servisa, ali je bilo najava²³ da će se mijenjati kroz izmjene seta zakona kojima je Vlada bila planirala postepeno ukidanje

procentualnih budžetskih izdvajanja određenim institucijama među kojima je bila i RTCG. Izmjene Zakona kojim se reguliše rad ovog medija i dalje su u toku, a očekuje se da će se unaprijediti način rada Ombudsmana, izbor članova Savjeta i regulisati postojanje konflikta interesa.

A2 Efekat zakona o kleveti na novinare

Da li su odredbe zakona kojima se reguliše kleveta stroge i štite li državne službenike? Koji su glavni nedostaci ovih zakona?

Nije bilo izmjena zakonskih odredbi koje se odnose na zaštitu prava ličnosti, odnosno časti i ugleda. Postojeće odredbe Zakona o medijima i Zakona o obligacionim odnosima koje se odnose na zaštitu prava ličnosti od klevete ili uvrede u medijima sadrže sve osnovne standarde i pružaju prostor medijima za slobodan rad. Ono što zabrinjava jeste činjenica da se sve češće od predstavnika vladajućih partija čuju neformalni predlozi za ponovnu kriminalizaciju klevete. To bi po mišljenju direktorice nevladine organizacije (NVO) Akcija za ljudska prava (HRA) bilo retrogradno rješenje i korak nazad. Tea Gorjanc – Prelević podsjeća da je Savjet Evrope svim državama članicama preporučio dekriminalizaciju koju je Crna Gora uradila.

„Kleveta i uvreda mogu da se sankcionišu tako što dovedu do naknade štete u građanskom postupku. Nema potrebe da se i krivični sudovi, pored parničnih, time bave.” Tea Gorjanc-Prelević

Koliko su tužbi protiv novinara pokrenuli državni zvaničnici i političari u proteklih godinu dana?

Broj tužbi protiv medija zbog povrede prava ličnosti i dalje je velik. Samo tokom 2021. godine, prema dostupnim podacima, 54 slučaja su bila aktivna pred osnovnim sudovima u Crnoj Gori po ovom osnovu²⁴. Monitoring tim Sindikata medija Crne Gore (SMCG) došao je do podataka da je od medija u tim slučajevima traženo 309.500 eura. Među najčešćim tužiocima našli su se novinari i drugi mediji (26), građani sa 22 zahtjeva, dok su se kao najrjeđi tužioći javljali funkcioneri i političari koji su podnijeli šest zahtjeva.

18 Evropska komisija, „Izvještaj za Crnu Goru za 2021”, str. 35, Strazbur, 19.10. 2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <http://www.evic.me/wp-content/uploads/2021/12/Prevod-Izvjestaja-za-Crnu-Goru-za-2021-godinu.pdf>

19 Ibid. str. 36

20 Freedom House, „Freedom in the world-Montenegro”. Pristupljeno na 12.01.2022. <https://bit.ly/3J2Z5Jr>

21 Ibid.

22 Đurović, Goran, „Analiza rada RTCG i primjena zakonskih propisa”, Media centar, Podgorica: Oktobar 2020. Pristupljeno Januar 2022. <http://mediacenter.me/analize/analiza-rada-rtcg-i-primjena-zakonskih-propisa/>

23 Ekpa Vijesti, „Sjetili se konsultacija nakon bure u javnosti”, Vijesti.me, 17.11.2021. Pristupljeno na 17.11.2021. <https://bit.ly/37qvwGA>

24 Konatar, Bojana, „Socio-ekonomski položaj medijskih radnika u Crnoj Gori”, str 11, Sindikat medija Crne Gore, Podgorica: Decembar 2021. Pristupljeno na 20.12.2021. <https://sindikatmedija.me/publikacije/11655/>

„Ali njihovi tužbeni zahtjevi su ujedno i najveći i iznose 120.000 eura. Najveći tužbeni zahtjev bio je u tužbi predsjednika države Mila Đukanovića, koji je još 2019. godine tužio dnevni list *Vijesti* i biznismena Duška Kneževića.“ Istraživanje *Socio-ekonomski položaj medijskih radnika u Crnoj Gori*.

Da li sudovi prepoznaju uspostavljeni mehanizam samoregulacije? Prihvataju li valjanost objavljenog demantija, ispravke ili izvinjenja?

Sudske presude kao i dosadašnja sudska praksa prilično se razlikuju kada je u pitanju prihvatanje samoregulatornih mehanizama. Iako se ponekad ispravka tumači kao priznanje krivice, u pojedinim situacijama sudija je procijenio da je otežavajuća okolnost za medij to što nijesu objavili ispravku ili demanti. Ono što međutim zabrinjava, jeste činjenica da ni sami mediji ne vjeruju u samoregulaciju, pokušavajući da svoja prava zadovolje u sudskom postupku. Naime, najčešći tužioc po ovom osnovu su mediji i novinari, koji su u 26 aktivnih postupaka od konkurencije tražili 72.500 eura.

U kojoj mjeri su sudske odluke protiv novinara politički motivisane? Kakve su kazne izrečene? Šta novinari misle o ovim zakonima? Jesu li obeshrabreni da istražuju i pišu kritički?

Analiza deset godina sudske prakse²⁵ pokazala je da su najčešće tuženi privatni štampani mediji, dok je RTCG imao jednu tužbu za 10 godina, a ostali javni servisi nijesu bili tuženi uopšte zbog povrede prava ličnosti. Među aktivnim slučajevima najviše je onih u kojima su tuženi portali i štampani mediji. Po njihovim riječima, novinari nijesu obeshrabreni zbog mogućih tužbi za povredu prava ličnosti. Ipak, u praksi postoje situacije u kojima sami novinari prilagođavaju svoje izvještavanje kako ne bi bili tuženi.

„Najveći broj tužbi podnesen je protiv portala *Aktuelno*, ukupno 12. Većina tužbi inicirano je od strane predstavnika vlasničke strukture *Vijesti*. Nakon toga slijedi medijska grupacija *Media Nea*, sa 11 tužbi. Istovremeno, protiv *Vijesti* identifikovano je osam slučajeva, a protiv *Dana šest*.“²⁶

A3 Zaštita političkog pluralizma u medijima

Da li je politički pluralizam u medijima regulisan medijskim zakonodavstvom mimo izbornih procesa? Koje su obaveze javnih servisa, a koje privatnih emitera u vezi sa političkim pluralizmom mimo izbornih procesa?

Tokom 2021. godine nijesu mijenjane odredbe zakona koje se odnose na zaštitu političkog pluralizma u medijima, te se ta oblast i dalje reguliše odredbama ZoM, Zakona o nacionalnom javnom servisu RTCG, Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja. Te odredbe uglavnom se odnose na obaveze tokom izbora, dok se u izvještajima međunarodnih i domaćih organizacija ističe da su mediji, van predizborne kampanje, uglavnom bliski pojedinim partijama, ili da imaju svoje „miljenike“. U izvještaju Centra za medijski pluralizam i slobodu medija za 2020. godinu, ističe se da su mejnstrim mediji u Crnoj Gori uglavnom politički opredijeljeni, ali da neki direktnije zavise od političkih i ekonomskih interesa iza njih²⁷.

„Medijska scena ostaje visoko polarizovana ukupno gledano, često je karakteriše politički pristrasno i neizbalansirano izvještavanje, uključujući i opsežnu uključenost stranih medija iz regiona, što je bilo naročito uočljivo tokom perioda izbora.“ *Evropska komisija, Izvještaj o Crnoj Gori za 2021. godinu*.

Da li je regulatorno tijelo nadležno za nadzor i zaštitu političkog pluralizma van izbornog procesa? Imaju li političke stranke i kandidati pošten i jednak pristup medijima van izbornog procesa?

Obaveze regulatora, koje se odnose na monitoring rada medija, vezane su samo za predizbornu kampanju, te se van tog perioda monitoring ne vrši. Preporuka EK jeste da se Agencija za elektronske medije uspostavi kao jedino tijelo zaduženo za nadzor emitera tokom izbora²⁸. Tokom 2021. godine posebnu pažnju javnosti dobila je novoosnovana lokalna televizija u Podgorici – Gradska televizija, koja je počela sa radom neposredno nakon smjene vlasti u Crnoj Gori, a osnovana je u opštini u kojoj vlast obavlja Demokratska partija socijalista

25 Camović, Marijana, Laković Konatar Bojana, „Činjenicama protiv tužbi-deset godina od dekriminalizacije klevete“, Sindikat medija Crne Gore, Podgorica: Januar 2021. Pristupljeno na 12.02.2022. <https://bit.ly/3uGBNV3>

26 Ibid, str.12.

27 Vuković, Dragoljub, Brkić, Danijela, „Monitoring media pluralism in the digital era“, str. 13, Center for media pluralism and media freedom: 2021, Pristupljeno na 12.02.2022. <https://bit.ly/3J2DiBx>

28 Evropska komisija, „Izveštaj za Crnu Goru za 2021“, str. 88, Strazbur: 19.10.2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <http://www.euic.me/wp-content/uploads/2021/12/Prevod-Izvjestaja-za-Crnu-Goru-za-2021-godinu.pdf>

(DPS). Već za samo osnivanje ovog javnog emitera, kao i za opremanje televizije potrošeno je više od 2.5 miliona eura²⁹ novca građana Podgorice jer je u pitanju lokalni javni emiter. Osim što je naklonjena samo DPS-u, program te televizije oštro je kritikovan zbog neprofesionalnog odnosa prema drugim političkim subjektima³⁰.

Koje su zakonske obaveze medija tokom predizbornih kampanja? Koje tijelo vrši monitoring rada elektronskih i štampanih medija?

Nije bilo izmjena zakonskih odredbi kojima se propisuju obaveze medija u toku predizbornih kampanja. Medijski zakoni izmijenjeni su neposredno prije parlamentarnih izbora 2020. godine, a i dalje postoji neusaglašenost svih zakona kojima se tretira ova problematika, što komplikuje rad medija. Za monitoring elektronskih medija zadužena je Agencija za elektronske medije, koja prije izbora izdaje pravilnike o pravima i obavezama emitera, a nakon izbora objavljuje izvještaje o monitoringu. Iako Zakon o izboru odbornika i poslanika propisuje tu obavezu, Skupština Crne Gore nije osnovala Odbor za praćenje primjene Zakona o izboru odbornika i poslanika čiji bi zadatak trebalo da bude razmatranje prigovora na postupanje medija tokom predizborne kampanje.

Imaju li političke partije i kandidati jednak i fer pristup medijima tokom predizborne kampanje?

Izveštaji o monitoringu tokom lokalnih izbora koji su u 2021. godini organizovani u pet opština, ukazuju na najveće učešće predstavljanja (debate i sučeljavanja različitih političkih partija) na televizijama tokom predizborne kampanje. Najviše medijskog predstavljanja uglavnom je bilo na jednom od tri kanala RTCG³¹. Ipak, analize Agencije za elektronske medije pokazuju da postoje razlike u predstavljanju pojedinih lista, te da neke liste ipak imaju veće učešće u predizbornom predstavljanju. Agencija je podnijela čak 40 postupaka zbog kršenja odredbi Pravilnika tokom predizbornih kampanja u pet opština, od čega se čak 31 odnosila na izvještavanje o kampanji u Nikšiću.

A4 Sloboda rada i udruživanja novinara/ki – pravne garancije i praksa

Postoji li obaveza licenciranja novinara od strane države? Da li je bilo pokušaja u prošloj godini da država uvede licence? Da li je bilo slučajeva u kojima je novinarima zabranjeno da izvještavaju sa nekih događaja jer nijesu posjedovali akreditaciju?

Iako nije bilo zvanične inicijative za uvođenje licenci za novinare, tokom 2021. godine u više navrata predstavnici državnih organa, ali i pojedini članovi medijske zajednice pominjali su takvu mogućnost na radnim grupama tokom izrade seta medijskih zakona i Strategije. Takve inicijative su ranije nailazile na osudu medijskih organizacija.

Nije bilo slučajeva u kojima je novinarima onemogućeno da prisustvuju događajima, zbog nemanja akreditacije. Ipak u više navrata novinari su ometani dok su izvještavali sa događaja, posebno tokom i nakon ustoličenja mitropolita Joanikija na Cetinju³². Istraživanje Sindikata medija Crne Gore (SMCG) pokazalo je da su novinari tokom 2021. godine po prvi put bili diskriminirani zbog toga što rade u nekom mediju koji od strane organizatora, ili učesnika nekog događaja nijesu ocijenjeni kao poželjni³³. I u izvještaju EK podsjećaju da su se u više navrata najviši funkcioneri vlade uključivali u javne kritike jakim formulacijama u odnosu na rad Javnog servisa i određenih medijskih kuća u privatnom vlasništvu.

„Vlasti treba da promovišu okruženje pogodno za istraživačko novinarstvo i medijske slobode, tako što će odmah reagovati i javno osuditi govor mržnje i prijetnje i tako što će se suzdržati od vršenja političkog pritiska na novinare, uključujući i kroz izjave u javnosti.”³⁴

Da li su novinari organizovani u profesionalna udruženja, ako jesu – kako? Postoje li pritisci na njihove organizacije ili pojedine članove?

U Crnoj Gori su aktivna tri udruženja novinara, a novinari su slobodni da se udružuju. Nije bilo nekog aktiv-

29 Monitor online, „Preko 2,5 miliona za novu TV Podgorica: Skupa DPS igračka”, 23.04.2021. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/3JHV7Wn>

30 Hajduković, Blažo, „Premijer optužio Gradsku TV za govor mržnje”, 22.11.2021. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/3EaW5>

31 Agencija za elektronske medije, „Izveštaji o monitoringu”. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://aemcg.org/obavjestenje/izvjestaji-o-monitoringu/>

32 TV Vijesti, „Grupa momaka na Cetinju ometala uključivanje Televizije Vijesti: Ne možete da radite danas”, 22.08.2021. Pristupljeno 22.01.2022. <https://bit.ly/3JAFJec>

33 Konatar, Bojana, „Socio-ekonomski položaj medijskih radnika u Crnoj Gori”, Sindikat medija Crne Gore, Podgorica: Decembar 2021. Pristupljeno na 20.12.2021. <https://sindikatomedija.me/publikacije/1655/>

34 Evropska komisija, „Izveštaj za Crnu Goru za 2021”, str. 33, Strazbur: 19.10. 2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <http://www.euic.me/wp-content/uploads/2021/12/Prevod-Izvestaja-za-Crnu-Goru-za-2021-godinu.pdf>

nijeg rada dva starija udruženja, te se ona i dalje sporadično aktiviraju, posebno oko važnih datuma kao što je Dan novinara Crne Gore kada tradicionalno dodjeljuju nagrade svojim članovima. Obuke novinara u fokusu su Društva profesionalnih novinara Crne Gore, koje je najmlađe udruženje. Nijesu zabilježeni pritisci na lidere ovih udruženja. Istraživanje SMCG pokazalo je da je 37% anketiranih učlanjeno u neko udruženje novinara, dok čak 63% anketiranih novinara nije dio nekog udruženja³⁵.

Da li su novinari organizovani u sindikate, ako jesu – kako? Postoje li pritisci na njihove organizacije ili pojedine članove?

Šesto medijskih radnika iz različitih medija i različitih gradova Crne Gore udruženo je u Sindikat medija Crne Gore. Nije bilo pritisaka na sindikalne lidere, ali i dalje postoji zabrinjavajuća praksa pritisaka na pojedine članove sindikata ili cijele sindikalne organizacije. Članstvo u sindikatima i dalje je nepoželjno. Anketa SMCG pokazala je da je svaki drugi novinar u Crnoj Gori član nekog sindikata, dok je 86% anketiranih kazalo da je slobodno da se sindikalno udružuje. Gotovo 14% anketiranih nije bilo sigurno ili nije slobodno da se učlani u sindikat³⁶. Novinari polažu velike nade u sindikate, te je 63% anketiranih kazalo da im sindikati mogu pomoći da se izbore za bolji materijalni položaj.

Postoji li Savjet za štampu i kako je on organizovan? Jesu li zabilježeni pritisci na predstavnike tog tijela?

Medijski savjet za samoregulaciju i dalje je jedino kolektivno samoregulatorno tijelo u Crnoj Gori, u čijem radu učestvuje 13 medija. Javni servis se tokom 2021. godine isključio iz članstva u MSS, jer je uspostavljen ombudsman u tom mediju. Takođe, mediji kao što su Vijesti, TV Vijesti, Monitor i dnevne novine Dan imaju svoje ombudsmane. Svi oni imaju priliku da se finansiraju kroz Fond za podsticanje medijskog pluralizma. Nijesu zabilježeni pritisci ni na predstavnike ovih tijela.

A5 Zaštita novinarskih izvora

Kako je zakonom garantovana povjerljivost izvora novinara? Pod kojim okolnostima pravo na zaštitu njihovih izvora može biti ograničeno?

Izmjene Zakona o medijima stupile su na snagu u avgustu 2020. godine, a nekoliko mjeseci kasnije počeo je rad na izmjenama ovog zakona koje će se dijelom odnositi i na garanciju povjerljivosti izvora informacija. Zakonom je definisano da novinar nije dužan da otkrije izvor informacije, osim u slučaju kada to od njega traži državni tužilac i to radi zaštite interesa nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta i zaštite zdravlja.³⁷ Ova odredba je bila predmet jako žustre kritike kako domaće tako i međunarodne javnosti³⁸ i prije i nakon usvajanja, zbog straha da bi se mogla koristiti za pritisak na novinare i medije da otkriju izvor informacija.

Da li vlasti poštuju povjerljivost izvora informisanja? Da li je bilo primjera u kojima je novinarima naređeno da otkriju izvore i je li to pravdano zaštitom javnog interesa? Da li je bilo nekih sankcija za novinare koji su odbili da otkriju identitet izvora?

Zabilježen je slučaj pritiska na novinara da otkrije identitet izvora informacija. Naime, novinar dnevnog lista Pobjeda, Nenad Zečević saslušan je u Tužilaštvu po prijavi direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB) Dejana Vukšića zbog navodnog odavanja tajnih podataka. Povod za saslušanje bio je njegov tekst u tom listu, u kome se pozivao na navodno tajne podatke. Medijska udruženja i organizacije osudile su ovaj slučaj, ocjenjujući ga pokušajem neprimjerenog uticaja na novinare. Postupak je u toku³⁹.

35 Konatar, Bojana, „Socio-ekonomski položaj medijskih radnika u Crnoj Gori“, Sindikat medija Crne Gore, Podgorica: Decembar 2021. Pristupljeno na 20.12.2021. <https://sindikatomedija.me/publikacije/11655/>

36 Ibid

37 „Zakon o medijima“, član 30. <https://me.propisi.net/zakon-o-medijima/>

38 Durović, Aneta, Šćepanović, Lela, „Reporteri bez granica pozivaju Đukanovića da ne potpiše Zakon o medijima“, 28.07.2020. Pristupljeno na 28.01.2022. <https://bit.ly/3KtOOHg>

39 Redakcija Pobjede, „Šef ANB-a javni podatak proglasio tajnim“, 16.11.2021. Pristupljeno na 28.01.2022. <https://bit.ly/3tHG6OJ>

Koja su zakonska pravila o pristupu službenim dokumentima i informacijama relevantnim za novinare?

Zakon o slobodnom pristupu informacijama nije mijenjan od 2017. godine, iako su i prethodna i aktuelna vlast pokušale da usvoje novi zakon. Postojeći zakon više puta je kritikovan jer se njime značajno ograničila mogućnost da mediji i novinari dođu do bitnih informacija. Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija organizovalo je javnu raspravu tokom prošle godine, dok je usvajanje novih odredbi planirano za 2022. godinu.

Da li novinari koriste ova pravila? Pridržavaju li se vlasti pravila bez odlaganja?

Prema podacima⁴⁰ Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama (AZLP), novinari su državnim organima uputili 113 zahtjeva za slobodan pristup informacijama tokom 2021. godine, što je značajan porast u poređenju sa ranijim godinama. Nešto manje od polovine zahtjeva (52) bila su odobrena, njih 25 ih je bilo odbijeno, dok je oko 20 novinara dobilo djelimično odobrenje za pristup informacijama. Samo je jedan postupak bio obustavljen. Kada su u pitanju razlozi za odbijanje zahtjeva, najčešće je to bilo zbog neposjedovanja informacije (5) i zbog povjerljivosti, odnosno tajnosti informacije (4).

„Uvidom u UPII upisnik utvrđeno je da je samo jedan novinar izjavio žalbu na rješenje Fonda PIO Crne Gore, koju je Savjet Agencije usvojio, poništio rješenje prvostepenog organa i predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje.”⁴¹

Tokom prošle godine usvojena je i Uredba o naknadi troškova u postupku za pristup informacijama⁴², koja je donijela neke finansijske olakšice za novinare.

Odobreno	52
Odbijeno	25
Djelimično odobreno	20
Obavještenje	9
Prosljeđen	6
Obustavljen	1
Ukupno	113

Da li su vlasti generalno transparentne? Da li imaju otvorene, nediskriminatorne i poštene odnose prema medijima ili teže da rade u tajnosti? Odnose li se državne institucije selektivno prema politički nastrojenim medijima?

S obzirom na to da je krajem 2020. godine formirana nova Vlada, sve institucije su doživjele manje ili veće promjene, ali su se uglavnom sve trudile da budu transparentnije. Ipak, bilo je slučajeva u kojima su predstavnici pojedinih medija kritikovani na konferencijama za medije i prozivani za neprofesionalizam, jer je njihova uređivačka politika suprotna zvaničnim stavovima Vlade⁴³. Takođe, novinari i dalje svjedoče o praksi da se odgovori na pitanja, umjesto mediju koji ih je poslao, šalju konkurenciji⁴⁴.

„Ostao je problem dolaska do informacija, s novom vlašću se, uglavnom, ništa nije značajno promijenilo uprkos uvjerenjima da su transparentniji.” Fokus grupa I, 12. novembar 2021.

Da li je omogućen javni pristup sjednicama parlamenta? Postoje li ograničenja za novinare u praćenju rada parlamenta?

Javnost može pratiti parlamentarna zasjedanja putem Parlamentarnog kanala, koji je pokrenut u martu 2021. godine u okviru Javnog servisa. Planirano je da se kanal u početku emituje kao pilot projekat, a osim plenarnih sjednica, biće moguće pratiti uživo i u repriznim terminima i sjednice odbora Skupštine Crne Gore⁴⁵. Dosadašnja praksa uživo prenošenja plenarnih sesija,

40 Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Dopsis broj 07-125-608-2/22, od 09.02.2022. godine

41 Ibid

42 Uredba o izmjenama Uredbe o naknadi troškova u postupku za pristup informacijama, Službeni list Crne Gore broj 066/16 i 121/2. Pristupljeno na 21.01.2022. <http://dopuna.ingpro.rs/IGLASILA/CG121-2021.pdf>

43 Portal Aktuelno, „Gradska TV: Novi pritisak i nastavak progona medija”, 05.11.2021. Pristupljeno na 21.01.2022. <https://bit.ly/3xtlfcx>

44 Fokus grupa sa novinarima, intervjuisala Bojana Laković-Konatar, Novembar 2021.

45 Radio Televizija Crne Gore, „Parlamentarni kanal kreće od 25. marta”, 22.03.2021. Pristupljeno na 21.01.2022. <https://bit.ly/3uDuYgQ>

unaprijedena je i uživo prenosom svih sjednica skupštinskih odbora putem YouTube-a, a snimci ostaju na raspolaganju i za kasnije gledanje. Skupština je godinama unazad ocjenjivana kao najtransparentniji organ.

Da li su sudovi transparentni? Da li mediji mogu pristupiti sudskim postupcima na nediskriminatoran način i bez nepotrebnih ograničenja?

Sudovi su i dalje djelimično otvoreni za javnost i za medije. Iako su suđenja u principu otvorena za javnost, postoje neke izuzetne situacije u kojima sudije zabrane prisustvo, na primjer zbog zaštite prava maloljetnika u postupku. Ipak, bilo je i situacija da se zbog prostornih kapaciteta novinarima ne dozvoli da prisustvuju suđenjima⁴⁶.

Koliko su vlada i ministarstva otvoreni za javnost?

Vlada i ministri su često gostovali u medijima tokom prve godine mandata, često u emisijama u kojima nije bilo moguće ranije ugostiti predstavnike vlasti. Jedna od zamjerki koja se mogla čuti tokom ove godine jeste da je ministarka zadužena za medije bila pasivna, te da uopšte nije gostovala u medijima.

„Ubjedljivo najnetransparentnija je Vlada Crne Gore. Iz Vlade nikada nijesu odgovorili ni na jedno pitanje, od brojnih koje sam postavio. Često nijesu pravovremeno reagovali ni kada se desi nešto važno što bi trebalo da pojasne javnosti ili, eventualno, demantuju.” Fokus grupa sa novinarima, mart 2022.

Novina koju je donijela promjena vlasti, jeste potpuno seljenje zvanične komunikacije na Twitter, a pojedini ministri su putem društvenih mreža često odgovarali na pitanja građana. Sjednice Vlade i dalje su zatvorene za javnost.

Među ministarstvima, novinari kažu da su najtransparentniji – Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, dok su kritikovali Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo odbrane i Ministarstvo pravde. Pozitivne ocjene dobila je i Kancelarija za evropske integracije.

---

⁴⁶ Podaci Sindikata medija Crne Gore

B1 Ekonomska ograničenja novinarske slobode

Koliko novinara ima potpisane ugovore o radu? Da li imaju odgovarajuću socijalnu zaštitu? Kolike su plate novinara? Da li novinari redovno primaju plate?

Na malom crnogorskom tržištu trenutno radi više od 200 medija, većinom portala, a podaci o broju zaposlenih i dalje su neprecizni. Podaci Uprave za statistiku – MONSTAT za 2020. godinu ukazuju da u svim medijima radi ukupno 1.445 zaposlenih⁴⁷. Međutim, pretragom zvaničnih finansijskih izvještaja evidentiranih medija, SMCG je došao do brojke od 1.806 zaposlenih⁴⁸, odnosno čak 360 više nego što pokazuje zvanična statistika. Posebno je teško prikupiti podatke o broju novinara, s obzirom na to da se posljednja istraživanja odnose na 2014. godinu, a da ni država, niti mediji ne vode takvu statistiku. Nema dostupnih informacija ni o broju novinara koji imaju ugovore o radu. Krajem 2021. godine, jedan od četiri dnevna lista – Dnevne novine proglasio je stečaj, štampano izdanje je ugašeno i oko 30 zaposlenih ostalo je bez posla⁴⁹. Krajem 2021. godine i portal FOS media prestao je sa radom. U tom mediju, koji ima još 16 registro-

---

47 Dopis Uprava za statistiku – Monstat, broj 01-059/21-965/2 od 6. Aprila 2021.

48 Konatar, Bojana, „Socio-ekonomski položaj medijskih radnika u Crnoj Gori“, str. 6, Sindikat medija Crne Gore, Podgorica: Decembar 2021. Pristupljeno na 20.12.2021.,: <https://sindikatmedija.me/publikacije/11655/>

49 M.M.Lj., „Gasi se štampano izdanje Dневnih novina“, 31.12.2021. Pristupljeno na 31.12.2021. <https://bit.ly/37c7RHC>

vanih portala po gradovima, zvanično nije bio prijavljen ni jedan zaposleni. Veliki broj medija u Crnoj Gori i dalje duguje poreze i doprinose za zarade zaposlenih, a mnogi od njih nalaze se u reprogramu duga. U pojedinim medijima je zadržana praksa zapošljavanja preko ugovora o djelu, odnosno angažovanje honoraraca. Plate zaposlenima često kasne, posebno u lokalnim javnim emiterima, i to i do 10 mjeseci⁵⁰.

„Što se tiče socijalnih prilika, čini mi se da je ova godina gora od prošle, s obzirom na inflaciju, poskupljenja, nije bilo značajnijih promjena u visini primanja.” Fokus grupa I, 12. novembar 2021.

Istraživanje SMCG pokazalo je da su zarade u medijima uglavnom fiksne (64%), dok plate oko 16% novinara u nekom obimu zavise od učinka. Najveći dio anketiranih novinara kazao je da su im primanja redovna (74%). Svaki četvrti novinar u Crnoj Gori prima između 500 i 600 eura neto, i može se pohvaliti zaradom koja je u nivou prosječne u državi tokom 2021. godine. Čak 23% novinara ima zaradu između 400 i 500 eura, a svega nešto više od 12% anketiranih kazalo je da je njihova zarada između 600 i 700 eura. Oko 15% novinara u Crnoj Gori ima zaradu koja je manja od 400 eura. Preko 700 eura zarađuje nešto više od 18% anketiranih. Gotovo 44% ispitanika radi, pored novinarstva, drugi plaćeni posao. Novinari dodatno zaposlenje traže na različitim mjestima, od odnosa sa javnošću, preko marketinga, konsultantskih usluga, NVO sektora. No, novinari rade i kao montažeri, snimatelji, fotografi i kao šanakeri, taksisti ili fitness instruktori.

Kakvi su uslovi rada novinara?

Pandemija Covid-19 oslabila je tokom druge polovine 2021. godine i nije umnogome uticala na rad novinara, ali su početkom godine novinari, zahvaljujući naporima Sindikata medija Crne Gore (SMCG) dobili mogućnost da se vakcinišu protiv ovog virusa kao prioritetna grupa⁵¹. Prilikom uvođenja pojedinih setova mjera u borbi protiv korone, medijski radnici suočavali su se sa teškoćama pri putovanju iz jednog u drugi grad, a posebno imajući u vidu činjenicu da je kao sredstvo legitimacije tražen i ugovor o radu, koji mnogi od njih i nemaju. Ipak, svaki treći anketirani novinar vjeruje da je njegov položaj gori od pojave pandemije. Pandemija je uticala i na promjenu radnog vremena i radnog okruženja, pa je

sve teže dokazati koliko je trajao radni dan i da li je bilo prekovremenog rada.

Uslovi rada u medijima se, nažalost, nijesu promijenili. I dalje postoje isti problemi koji se odnose na rad na crno, prekovremeni rad, cenzuru i samocenzuru. Tako, na primjer, trećina novinara radi duže od osam sati. Šest sati dnevno radi nešto više od 12% ispitanih, a za 23% njih radni dan traje osam sati. Čak 78% novinara radi prekovremeno, od čega njih 37% često ostaje prekovremeno, a 41% je ponekad radilo na taj način. Ogromna većina ispitanika ili 69% njih nikada nije dobilo nadoknadu za prekovremeni rad. Zakonski propisanu nadoknadu za prekovremeni rad dobija uvijek svega 10% novinara, a 18% njih ponekad.

Koji su najveći problemi sa kojima se novinari suočavaju na radnom mjestu?

Crnogorski novinari saglasni su da ne postoji sistematski pristup usavršavanju. Iako često postoji volja među zaposlenima, mediji ili nemaju sluha za to ili nemaju dovoljno ljudi koji bi omogućili nesmetan rad redakcije tokom edukacije nekog člana tima. Osim toga, stres je ono što je zajednički problem zaposlenima u gotovo svim redakcijama. Nedostatak opreme je takođe čest problem. Dio problema, posebno onih koji se odnose na ekonomski položaj novinara mogao bi biti riješen kroz rad na kolektivnim ugovorima i Granskom kolektivnom ugovoru za oblast medija.

„Mislim da se obim posla neće smanjiti ni u narednom periodu. Tu je i velika konkurencija među medijima, što tjera sve medije i njihove zaposlene da budu aktivniji, ekskluzivniji, kvalitetniji.” Fokus grupa I, 12. novembar 2021.

B2 Nezavisnost novinara u privatnim medijima

Jesu li privatni mediji usvojili organizacione dokumente prema kojima su redakcije odvojene i nezavisne od menadžera i marketinških odjeljenja?

Redakcije većine privatnih medija u Crnoj Gori i dalje blisko saraduju sa marketinškim odjeljenjima, dok se uticaj menadžera, često oslikan putem uticaja urednika, podrazumijeva. Prikriveno oglašavanje, prećutni dogovor da se o oglašivačima ne piše negativno i izvještavanje u skladu sa uređivačkom politikom medija, koja nije definisana, neki su od najčešćih izazova za novinare privatnih medija.

⁵⁰ Sindikat medija Crne Gore, „Ograničen napredak u slobodi medija”, 22.01.2022. Pristupljeno na 22.01.2022. <https://sindikatomedija.me/saopštenja/11858/>

⁵¹ Sindikat medija Crne Gore, „Sindikat medija CG uputio inicijativu ministarki zdravlja: Medijski radnici da se uvrste u prioritetne grupe prilikom vakcinacije”, 27.01.2021. Pristupljeno na 22.01.2022. <https://bit.ly/3Ob0O5h>

Da li su privatni mediji usvojili druga pravila kako bi osigurali nezavisnost redakcija od vlasnika medija i upravljačkih tijela? Poštuju li se ta pravila? Imaju li redakcije privatnih medija interne etičke kodekse ili poštuju generalni etički kodeks?

Privatni mediji čini se da počinju ozbiljnije da shvataju značaj internih pravila za funkcionisanje redakcije. Tako je, pored malog broja medija koji su to ranije učinili, i redakcija nezavisnog dnevnika Vijesti usvojila etičke smjernice redakcije⁵². Smjernice se, kako je precizirano, odnose na sve u redakciji, uključujući i saradnike, a između ostalog, predviđaju se mehanizmi zaštite integriteta novinara.

„Nezavisnost ne smije biti kompromitovana poslovnim odnosima ili finansijskim interesima izdavača. Na eventualni pokušaj cenzure pod pritiscima uredništvo je dužno da reaguje.”⁵³

Navodi se i da novinari i urednici imaju pravo na prigor savjesti, te da ne mogu biti prisiljeni da rade „suprotno svojim vrijednosnim i moralnim uvjerenjima, niti da objave sadržaj iza kojeg profesionalno ne mogu ili još ne mogu da stanu”. To je i načelo za koje se SMCG godinama zalaže i koje je postalo sastavni dio Zakona o medijima⁵⁴. Takođe, u ovom dokumentu propisuje se odvajanje redakcija od marketinških službi. Ipak, i pored pozitivnih iskoraka, etičke smjernice redakcije Vijesti imaju jako restriktivan odnos prema svojim zaposlenima, ograničavajući im neka od važnih prava. Recimo, propisano je da „po pravilu” novinari ne treba da učestvuju u potpisivanja peticija, niti da budu dio protesta ili demonstracija.

Koji su najčešći oblici pritisaka koje vlasnici medija i menadžeri vrše na redakcije ili pojedine novinare? Koji je najilustrativniji primjer pritiska vlasnika ili menadžera medija na redakciju ili određenog novinara tokom prethodne godine?

Nijesu poznati neki posebni slučajevi pritisaka vlasnika ili menadžera medija na redakciju ili određenog novinara u privatnim medijima. Međutim, ono o čemu novinari svjedoče jeste povećan obim posla, posebno od početka pandemije Covid-19.

„Pritisaka ima, ali su suptilni. To su uglavnom situacije u kojima vlasnici medija kontaktiraju nadležnog urednika da provjere šta će biti sutra u novinari, kao i sugerisanje da se radi na nekim pričama na kojima bi se i inače radilo. Ali na taj način se stvara nepotreban pritisak.” Fokus grupa sa novinarima, mart 2022.

B3 Nezavisnost novinara u Javnom servisu

Postoji li kodeks ponašanja novinara i uredničke nezavisnosti u javnom servisu? Da li se novinari pridržavaju ovog kodeksa?

Javni servis – Radio-televizija Crne Gore prva je medijska kuća koja je usvojila Etički kodeks zaposlenih. Tokom 2021. godine prethodni saziv Savjeta usvojio je inovirani dokument, da bi novo rukovodstvo nekoliko mjeseci kasnije iniciralo izmjene ovog dokumenta⁵⁵ do čijeg usvajanja nije došlo. Slično kao i etičke smjernice Vijesti, i ovaj dokument nudi osnovne principe u kojima se preciziraju profesionalna prava i obaveze „novinara i kreativnog osoblja” Javnog servisa. Najviše polemike u predloženom rješenju izazvale su odredbe koje se odnose na ograničavanje slobode zaposlenih da izražavaju mišljenja na društvenim mrežama, što su pojedini članovi Savjeta tumačili kao povredu Ustava⁵⁶.

Imaju li javni servisi interna organizaciona pravila kako bi redakcije bile nezavisne od upravljačkih tijela? Da li se ta pravila poštuju?

Tokom prethodne godine izmijenjen je sastav glavnog upravljačkog tijela – Savjeta, a izabrano je i novo rukovodstvo RTCG. Nakon tih izmjena, rad Javnog servisa dobio je neke pozitivne ocjene koje je uputila čak i Evropska komisija u svom Izvještaju. Međutim, i dalje se skreće pažnja na rad Savjeta i činjenicu da su ranije smjene nekadašnjih članova tog tijela proglašene nezakonitim tokom 2021. godine⁵⁷. Novi sastav Savjeta dobio je samo djelimičnu podršku u parlamentu, a neke od kritika NVO sektora odnosile su se na potencijalni

52 Vijesti online, „Etičke smjernice redakcije”, Avgust 2020. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://www.vijesti.me/eticke-smjernice-redakcije>

53 Ibid

54 Zakon o medijima, član 28, član 30

55 Radio Televizija Crne Gore, „Etički kodeks Radio i Televizije Crne Gore”, 10.05.2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <https://bit.ly/3xsPrwX>

56 Ždero, Borko, „Savjet RTCG razmatra Etički kodeks te medijske kuće”, 29.10.2021. Pristupljeno na 10.02.2022. <https://bit.ly/3uF3w8w>

57 Evropska komisija, „Izveštaj za Crnu Goru za 2021”, Strazbur: 19.10. 2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <http://www.euic.me/wp-content/uploads/2021/12/Prevod-Izvjestaja-za-Crnu-Goru-za-2021-godinu.pdf>

sukob interesa pojedinih članova⁵⁸. Zato su i predložene izmjene Statuta i Poslovnika o radu RTCG,⁵⁹ koje nisu još razmatrane. I dalje nije usvojena sistematizacija u Javnom servisu koja bi značajnije trebalo da promijeni strukturu i broj zaposlenih. Etički kodeks formalno propisuje nezavisnost redakcije od upravljačkih tijela ali je do sada bilo jasno da se ta pravila uvijek ne poštuju.

Koji su najčešći oblici pritisaka vlasti na redakcije ili pojedine novinare u javnim servisima? Koji je bio najilustrativniji primjer pritiska koji je vlast ispoljila nad redakcijom ili pojedinim novinarima javnog servisa tokom prošle godine?

Pritisci na Javni servis i zaposlene u tom mediju najvidljiviji su po pitanju uređivačke politike. Godinama unazad rad Javnog servisa oštro je kritikovan zbog činjenice da je izvještavanje bilo pristrasno na račun Demokratske partije socijalista (tada vladajuće partije). Međutim, novo rukovodstvo pokušava da napravi otklon od takve prakse, iako je očigledno da se u programu i u emisijama pojavljuju češće političari trenutno vladajućih stranaka koje ranije nije bilo moguće vidjeti. Otvorene cenzure nije bilo, a ni direktnih pritisaka na zaposlene.

„Za razliku od vlasti DPS-a, Krivokapićeva vlast nije vršila pritisak na novinare, niti vrši kontrolu nad RTCG. U junu 2021. godine Skupština je imenovala novi Savjet RTCG, koji je u avgustu imenovao novog direktora. Nakon ovih promjena, RTCG je počela da prikazuje uravnoteženiju uređivačku politiku i inkluzivniji i raznovrsniji politički sadržaj”⁶⁰.

U lokalnim javnim emiterima situacija je lošija. Zaposleni u tim medijima žive i rade u relativno malim sredinama, a pritisci osnivača-predstavnik lokalnih vlasti su češći.

„Imali smo nekoliko neprijatnih situacija, da se naše objektivno izvještavanje tumači kao nepošten odnos prema određenim strukturama, jer se u drugim medijima objavljuje slika koja povlađuje većinskom mišljenju. Dio stanovništva očekuje da protežiramo njihove stavove.”⁶¹

B4 Nezavisnost novinara u neprofitnom sektoru

Da li su neprofitni mediji usvojili kodeks novinara i uredničke nezavisnosti? Da li se novinari pridržavaju tog kodeksa?

U Crnoj Gori postoje dva neprofitna medija (Radio Homer i Radio Fatih), a ovaj sektor je prilično nerazvijen. Iako su Zakonom o elektronskim medijima, kao i nacrtom Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama predviđena pravila u pogledu programske šeme, koja ovi emiteri moraju da poštuju, u izvještajima o monitoringu AEM-a i dalje se primjećuje da postoje odstupanja u odnosu na planiranu strukturu. Postoje i pojedini neprofitni online portali, koji se finansiraju putem donacija i projekata. Međutim, oni najčešće nemaju formalne redakcije i zaposlene, već novinare angažuju od slučaja do slučaja, u zavisnosti od projektnih aktivnosti.

B5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vijesti

Koliko slobode imaju novinari u odabiru priča na kojima rade i u odluci koje aspekte priče treba naglasiti?

Istraživanje SMCG pokazalo je da novinari i dalje imaju visoko mišljenje o autonomiji u radu, a da ta ocjena ne oslikava uvijek pravo stanje stvari. Na primjer, apsolutnu slobodu u izboru priča ima 34.5% novinara, a 48% njih ima veliki stepen slobode u tome. Nešto više od 18% novinara ima određeni ili mali stepen slobode u odabiru priča na kojima će raditi. Situacija je čak i bolja kada je u pitanju izbor sagovornika: svaki treći novinar ima apsolutnu slobodu u tome, a 54% njih ima veliki stepen slobode. Oko 16% anketiranih ima određeni stepen slobode u tome.

„Subjektivno osjećaj je da imam dovoljno slobode u svakodnevnom radu, mogu da predložim teme koje, u najvećem dijelu, budu prihvaćene. Objektivno gledano, postoje ljudi koje nikad nećeš zvati za sagovornike zbog njihovih ranije iznesenih stavova ili zato što 'ne idu' u mediju u kome radiš, zbog ranijeg sukoba sa tim medijem.” Fokus grupa sa novinarima, mart 2022.

Anketirani novinari su ocijenili da novinari u Crnoj Gori nisu solidarni (80,5%). Gotovo svi novinari smatraju da novinari u Crnoj Gori nisu ni slobodni. Naime, svaki treći ispitanik kazao je da novinari nisu uopšte slobodni, a nešto manje od 43% ispitanika kazalo je da novinari u

58 Ždero, Borko, „Članovi Savjeta RTCG čute o mogućem sukobu interesa”, 16.07.2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <https://bit.ly/36deJ7l>

59 RTCG, „Savjet RTCG da propiše situacije sukoba interesa”, 21.07.2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <https://bit.ly/3uHzOOv>

60 Freedom House, „Freedom in the world-Montenegro”. Pristupljeno na 12.01.2022. <https://bit.ly/3J2Z5Jr>

61 Fokus grupa I, Novembar 2021.

Crnoj Gori nijesu u potpunosti slobodni. Svaki peti novinar smatra da su novinari u našem društvu u položaju koji zaslužuju. Na sreću, većina ispitanika ili 80,5% kazalo je da se ne slaže sa tim da novinari zauzimaju položaj koji su zaslužili. Čak 86% anketiranih misli da su novinari u Crnoj Gori materijalno ugroženi. Mišljenja novinara su jedino podijeljena oko toga da li crnogorski novinari poštuju etičke i profesionalne principe. Kada su u pitanju planovi za budućnost, novinari su uglavnom mišljenja da žele da unapređuju svoju karijeru i da se profesionalno usavršavaju. I dalje brine to što čak svaki treći novinar želi da napusti ovaj posao⁶².

Koliko često novinari učestvuju u redakcijskim kolegijumima?

Redakcijskim kolegijumima u principu uvijek prisustvuju urednici rubrika, ali se dosta često tu nađu i novinari. To ipak ne utiče previše na proces izrade priča, niti na proces odlučivanja uredničkog kolegijuma.

Kakva su razmišljanja novinara u odnosu na novinarsku etiku?

Postoji velika polarizacija i u pogledu osnivanja jedinstvenog samoregulatornog tijela. Trenutno postoji Medijski savjet za samoregulaciju, kao i ombudsmeni u Vijestima, Monitoru, Danu i RTCG. Na direktna pitanja o poštovanju etičkih načela, novinari uvijek odgovaraju pozitivno. No ipak postoje situacije u praksi kada se ta etička pravila krše. Primijećena je i praksa ignorisanja mišljenja ombudsmena od strane novinara i redakcije sopstvenog medija, što problematizuje sve etičke procedure.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Siniša Bjeković, ističe važnost borbe protiv govora mržnje, te potrebe za obnovom dijaloga o jedinstvenom regulatornom tijelu koje bi, pored ostalog, imalo ključnu ulogu u suzbijanju govora mržnje.

„Potrebno je ustanoviti sistem kontinuiranog medijskog dijaloga (na godišnjem nivou ili više puta tokom godine) o devijacijama u medijskoj oblasti, sa posebnim osvrtom na govor mržnje u medijima, kao i pojačati kontrolnu funkciju države u praćenju sajber prostora i društvenih mreža na kojima se javlja najveći broj slučajeva govora mržnje.”⁶³

Kakva je percepcija novinara o tome koliko na njihov rad utiču različiti rizici i izvori uticaja?

Istraživanje je pokazalo da gotovo svi potencijalni izvori uticaja u nekoj mjeri utiču na rad novinara. Na primjer, lične vrijednosti i vjerovanja u nekoj mjeri utiču na gotovo sve novinare u Crnoj Gori (91%). Urednici izuzetno, veoma ili djelimično utiču na 75,6% anketiranih. Oko 46% anketiranih kazalo je da vlasnici medija utiču na njih izuzetno, djelimično ili veoma. Novinari su saglasni da je novinarska etika ono čega se moraju pridržavati. Čak 70% ispitanika kazalo je da etika izuzetno utiče na njihov rad. Medijski zakoni izuzetno utiču na gotovo svakog drugog novinara, a na gotovo svakog trećeg novinara taj uticaj je velik. Svaki treći novinar kazao je da na njega utiče cenzura. Istraživanje je takođe pokazalo da najmanji uticaj na novinare imaju političari, vladini zvaničnici i biznis sektor, a možda i zato što se taj uticaj ostvaruje preko urednika. Oko 55% anketiranih kazalo je da na njih u nekoj mjeri utiču i veze sa izvorima informacija.

Koliko je novinara prijavilo cenzuru od strane urednika? Koliko novinara je prijavilo da su podlegli autocenzuri zbog straha od gubitka posla?

Iako novinari svjedoče o velikoj slobodi u radu, situacije sa kojima se suočavaju i dalje ukazuju na pritiske i probleme. Tako je čak 45% novinara bilo u situaciji u kojoj su morali cenzurisati sadržaj. Takođe, 37% anketiranih tokom rada osjeća neku vrstu političkog miješanja ili pritisaka. To je posebno bilo vidljivo tokom posljednje dvije izborne godine, kada je politički uticaj bio očigledan.

B6 Položaj žena u novinarstvu

Rade li novinarke u lošijim uslovima u odnosu na svoje muške kolege? Da li potpisuju ugovore o radu jednako često kao i muškarci?

Uslovi rada u novinarstvu jednako su loši i za žene i za muškarce, ali se novinarke suočavaju sa dodatnim rizicima, samo zbog toga što su žene. Nema podataka o broju žena u medijima, niti o broju novinarki, a podaci ukazuju da više od polovine zaposlenih čine upravo žene.

„Uslovi za rad u mediju u kome radim cijeli život su nehumani. Pokrivala sam sve segmente i redakcije, jer sam

62 Konatar, Bojana, „Socio-ekonomski položaj medijskih radnika u Crnoj Gori”; Sindikat medija Crne Gore, Podgorica: Decembar 2021. Pristupljeno na 20.12.2021. <https://sindikatomedija.me/publikacije/11655/>

63 Siniša Bjeković, intervjuisala Bojana Laković-Konatar, 10.03.2022

jedina u redakciji, bez nadoknade za to i bez radnog vremena.”⁶⁴

Pritisci, stereotipi i teškoće pri balansiranju privatnih i poslovnih obaveza samo su dio tereta sa kojim se one svakodnevno suočavaju, pri čemu i dalje rade u uslovima koji nijesu podsticajni. I monitoring Agencije za elektronske medije pokazao je da u novinarskoj profesiji dominantno rade žene⁶⁵.

„Gotovo 72% objavljenih informacija, u posmatranoj sedmici, proizvele su žene. Žene su i urednici i češće se javljaju kao prepoznatljiva lica (voditelji) centralnih informativnih emisija u odnosu na muškarce.”⁶⁶

„Višestruko marginalizovana grupa u novinarstvu su žene, možda najviše one koje imaju djecu. Kada ste novinarka i majka to bude baš stresno. A posao mora da bude obavljen, naročito u onlajn medijima gdje nema čekanja, gdje se konstantno objavljuju priče.” Fokus grupa sa novinarkama, februar 2022.

Da li žene pokrivaju vodeće uredničke pozicije u redakciji, u istoj mjeri kao i muškarci? Kolike su njihove zarade u poređenju sa muškarcima?

Većinu uredničkih pozicija pokrivaju žene, dok se procentualno mali broj njih nalazi na ključnim mjestima za odlučivanje (menadžerke, direktorice i slično). Primjetan je trend povećanja broja autorskih emisija koje vode i uređuju novinarka. Pojedini mediji su u potpunosti uređeni tako da su na glavnim pozicijama žene, ali je i dalje upravljački dio medija u rukama muškaraca. Pojedini mediji, obzirom da imaju više žena u kolektivu, angažuju i više novinarki na uređivačkim pozicijama.

„U posljednjih petnaestak godina čak tri žene su bile na mjestu glavne i odgovorne urednice. Ipak, na direktorskom mjestu bila je samo jedna žena u posljednjih 15 godina. Zarade su usklađene sa pozicijama koje novinari i novinarka pokrivaju i nemam saznanja da za isti posao novinar i novinarka primaju različite zarade.”⁶⁷

Kada su u pitanju plate, istraživanje Sindikata medija Crne Gore nije pokazalo neke statistički značajnije razlike u zaradama, a i svjedočanstva novinarki idu u prilog toj tvrdnji.

Da li su novinarka izložene rodno zasnovanim pritiscima?

Nijesu zabilježeni pritisci na novinarka koji su zasnovani na rodu. Ipak, i dalje postoji veliki problema na radnom mjestu posebno prilikom zasnivanja porodice i kod balansiranja poslovnih i privatnih obaveza.

„Mislim da su žene generalno u crnogorskom društvu, pa i na bilo kojem radnom mjestu, manje ozbiljno shvaćene od muškaraca. Na mom radnom mjestu često svjedočim verbalnom nasilju nad kolegicama, koje se, čak, zbog mentalitetskog nasljeđa, ni ne shvata tako, već kao udvaranje i slično. Ali je činjenica da muške kolege ne moraju da trpe takve komentare.” Fokus grupa sa novinarkama, februar 2022.

⁶⁴ Fokus grupa sa novinarkama, Februar 2022.

⁶⁵ Agencija za elektronske medije, „Analiza vidljivosti žena i muškaraca i upotrebe rodno jezika u centralnim informativnim emisijama nacionalnih televizija”, 08.03.2020. Pristupljeno na 10.01.2022. <https://bit.ly/3M7LLFO>

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Fokus grupa sa novinarkama, Februar 2022.

C1 Statistika o bezbjednosti i nekažnjivosti

Tokom 2021. godine u bazi Sindikata medija Crne Gore na sajtu www.safejournalists.net registrovano je 28 slučajeva napada i prijetnji. Uprava policije registrovala je u istom periodu tri slučaja manje (25).

Od ukupnog broja registrovanih slučajeva, nadležni tužilac je deset događaja kvalifikovao kao krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, osam događaja je rasvijetljeno i izvršioци su procesuirani, dok su dva događaja nerasvijetljena. Dodatno, u pet događaja su pokrenuti prekršajni postupci protiv izvršioца prekršaja, dok je u četiri događaja, nadležni državni tužilac procijenio da nema elemenata izvršenja krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti. Iz Uprave policije navode da je pet predmeta dostavljeno tužiocu na ocjenu, odlučivanje i pravnu kvalifikaciju, dok je u jednom predmetu izrečena mjera upozorenja.

Nefizičke prijetnje i uznemiravanje

Broj prijetnji, napada i pritisaka na novinare i medije povećao se i tokom prošle godine. Novinaru portala Pcnen Vuku Vujisiću prijećeno je zbog izvještavanja o eksploataciji šljunka na Morači u mjestu Botun. Slučaj je prijavljen policiji. Novinar Pobjede Nenad Zečević, u čijem fokusu rada je i bezbjednosni sektor, pozvan je da svjedoči u svojstvu svjedoka u Višem tužilaštvu zbog navodnog odavanja tajnih podataka.

Novinarka radija Antena M Nikoleta Rakočević verbalno je napadnuta prilikom obavljanja radnog zadatka u prostorijama MUP-a u Mojkovcu, i ovaj slučaj je prijavljen policiji. I novinarka Tamara Nikčević prijavila je da je

verbalno napadnuta u Risnu od strane muškarca koji joj je uputio grube uvrede. Direktorica Centra za istraživačko novinarstvo Milka Tadić-Mijović verbalno je napadnuta u Petrovcu, a ovaj slučaj je dobio i sudski epilog pa

Tabela 3: Broj registrovanih prijetnji i napada na novinare tokom 2021.

Kategorije	Broj	Opis slučaja
<p>Nefizičke prijetnje i uznemiravanje</p> <p>Nefizičke prijetnje i uznemiravanje uključuju:</p> <p>nadzor ili praćenje;</p> <p>uznemiravajući telefonski pozivi;</p> <p>proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje;</p> <p>agresivne izjave javnih zvaničnika;</p> <p>– drugi oblici pritisaka koji mogu ugroziti sigurnost novinara u obavljanju svog posla.</p> <p>Ove vrste prijetnji ne uključuju mobing i maltretiranje na radnom mjestu.</p>	12	<ul style="list-style-type: none"> – Novinaru portala Pcnen Vuku Vujišiću priječeno je zbog izvještavanja o eksploataciji šljunka na Morači u mjestu Botun. Slučaj je prijavljen policiji. – Novinar Pobjede Nenad Zečević, u čijem fokusu rada je i bezbjednosni sektor, pozvan je da svjedoči u svojstvu svjedoka u Višem tužilaštvu zbog navodnog odavanja tajnih podataka. – Novinarka Antene M Nikoleta Rakočević verbalno je napadnuta prilikom obavljanja radnog zadatka u prostorijama MUP-a u Mojkovcu. Slučaj je prijavljen policiji. – Novinarka Tamara Nikčević verbalno je napadnuta u Risnu od strane muškarca koji joj je uputio grube uvrede. – Direktorica Centra za istraživačko novinarstvo Milka Tadić-Mijović verbalno je napadnuta na parkingu kod megamarketa „Voli” u Petrovcu, Opština Budva. – Novinarka Vijesti Jelena Jovanović je, u vidu reagovanja na objavljeni tekst, dobila pismo, sa prijetnjama i zastrašivanjem, koje je potpisao pritvorenik M.M., preko njegove advokaticke N.K. Jovanović je podnijela krivičnu prijavu koju je osnovna državna tužiteljka Ivana Petrušić – Vukšević odbacila. – Urednica Parlamentarnog kanala RTCG-a i emisije Zumiranje, Slavica Kruščić-Vasović podnijela je prijavu Centru bezbjednosti Podgorica jer je putem društvenih mreža dobijala uvrjedljive poruke i fotografije i video snimke eksplicitnog sadržaja. – Novinar RTCG Nebojša Šofranac podnio je prijavu u CB Podgorica protiv P. V. zbog vrijeđanja i prijetnji. – Novinar RTCG Nebojša Šofranac doživio je uvrede, omalovažavanja i neprijatnosti od grupe građana prilikom dočeka vicešampiona svijeta u boksu Petra Liješevića. Šofranac nije želio da podnese prijavu, pa je policija samoinicijativno prikupila obavještenja od njega na okolnosti događaja i uzela izjave od dva lica. – Direktor Skala radija Slavko Mandić podnio je prijavu u Odjeljenju bezbjednosti Kotor zbog više komentara objavljenih na društvenim mrežama i portalima. – Glavni i odgovorni urednik portala „IN4S” Gojko Raičević podnio je krivičnu prijavu protiv NN lica koje je u telefonskom pozivu prijetilo njemu i njegovoj porodici. Rečeno mu je da će ih poklati, a dodatno je priječeno njegovoj maloljetnoj kćerki i te prijetnje su imale seksualnu konotaciju. – Dopisniku RTCG iz Nikšića Slobodanu Dokniću je priječeno prilikom obavljanja intervjua sa ljekarom Redžepom Zejnelagićem. Njemu je prišlo NN lice i obratilo mu se riječima „nemoj ovdje da snimaš, slomiću i tebe i kameru”.
<p>Prijetnje po život i fizičku bezbjednost novinara</p> <p>One mogu uključivati:</p> <p>Pozivanje na ubistvo novinara, njihove porodice, prijatelja ili izvora;</p> <p>Pozivanje na nanošenje fizičkih povreda novinarima, prijateljima, porodici ili izvorima.</p> <p>Ove prijetnje mogu biti:</p> <p>počinjene direktno ili putem trećih osoba;</p> <p>izvršene putem elektronske ili komunikacije licem u lice;</p> <p>mogu biti implicitne kao i eksplicitne.</p>	4	<ul style="list-style-type: none"> – Novinar ND Vijesti Borko Ždero dobio je prijetnje smrću zbog izvještavanja o eksploataciji šljunka na Morači u mjestu Botun kada mu je jedan od mještana čiji je kamion kontrolisala policija rekao „Dodeš li drugi put na moje privatno imanje, baciu te u Moraču”. – Glavni i odgovorni urednik Antene M Darko Šuković i redakcija su primili otvorene prijetnje smrću putem društvene mreže Facebook sa naloga pod nazivom Marko Aprcović. – Kolumnista Antene M Dragan Bursać je primio otvorenu prijetnju smrću putem društvene mreže Facebook sa naloga pod nazivom Marko Aprcović. – Novinar TV Vijesti Sead Sadiković je u Centru bezbjednosti Bijelo Polje prijavio da je putem društvene mreže Facebook primio poruku sa profila izvjesnog K. Č. iz Pljevalja u kojoj su upućene uvrede i prijetnji da će ga „napasti na život i tijelo”.

Kategorije	Broj	Opis slučaja
Stvarni napadi na novinare Ovaj tip napada može uključivati stvarne fizičke ili mentalne povrede, kidnapovanje, upad u kuću/kancelariju, oduzimanje opreme, proizvoljno zadržavanje, neuspjele pokušaje ubistva itd.	4	<ul style="list-style-type: none"> – Fotoreporterka Pobjede Mara Babović napadnuta je dok je pratila doček patrijarha Srpske pravoslavne crkve Porfirija ispred Hrama Hristovog Vaskrsenja u Podgorici. Slučaj nije prijavljen policiji. – Glavni i odgovorni urednik Monitora Esad Kočan napadnut je ispred svog stana u Podgorici. Na njega je najprije verbalno, a onda i fizički, nasrnuo D.Š. (55), koji je nakon toga uhapšen. – Novinar TV Vijesti Sead Sadiković napadnut je tokom „patriotskog” okupljanja u Bijelom Polju od strane 5–6 mladih muškaraca. Sadiković je zadobio lakše povrede glave. – Novinarka Vijesti Jelena Jovanović pogođena je u glavu brisačem sa automobila tokom slavlja pristalica koalicije „Za budućnost Nikšića”.
Ubistva novinara (u posljednjih 15–20 godina) Tipovi ubistva mogu se odnositi na smrt u unakrsnoj vatri, ubistva, smrt u eksploziji bombe, prebijanje do smrti itd.	1	<ul style="list-style-type: none"> – Glavni i odgovorni urednik Dana Duško Jovanović ubijen je 2004. godine, a do sada je pronađen samo saizvršilac koji se nalazi u zatvoru. Nije urađeno ništa na otkrivanju nalogodavaca ubistva.
Prijetnje i napadi na medijske institucije, organizacije, medijska i novinarska udruženja Stvarni napadi na imovinu medija i organizacija, njihovo osoblje, zaplijenjenu opremu, agresivne izjave javnih zvaničnika itd. Takođe, prijetnje i napadi mogu da uključuju neke od gore navedenih kategorija.	8	<ul style="list-style-type: none"> – Ekipu TV N1 napala je na Cetinju grupa demonstranata koja je dva dana protestovala protiv ustoličenja mitropolita Joanikija u Cetinjskom manastiru. Slučaj je prijavljen policiji. – Ekipa TVCG prijavila je da im nije bilo dozvoljeno da obavljaju novinarski posao u porti Cetinjskog manastira jer im je grupa sveštenika i mladića zabranila da snimaju materijal za dokumentarni film. – Ekipi TV Vijesti grupa građana na Cetinju nije dozvoljavala da izvještava sa protesta povodom ustoličenja mitropolita Joanikija u Cetinjskom manastiru. – U prostorije RTV Cetinje neovlašćeno su ušli Č.K. i B.C. sa Cetinja i zahtjevali od novinarkе Ane Tomović da novinarska ekipa RTV Cetinje izađe na teren i isprati bogoslužje Crnogorske pravoslavne crkve. – Ekipa RTV Budva napadnuta je na kružnom toku na ulazu u Budvu tokom blokade saobraćaja zbog najavljene izmjene Odluke o kriterijumima za sticanje crnogorskog državljanstva. – Ekipu TV Vijesti su tokom protesta na Bogetićima kod Nikšića okupljeni građani vrijeđali, psovali i tjerali tokom uzimanja izjava. Protest je organizovao Patriotsko-komitski savez povodom novih propisa o liberalizaciji uslova za sticanje crnogorskog državljanstva. – Redakcija Antene M i glavni i odgovorni urednik Darko Šuković su primili otvorene prijetnje smrću putem društvene mreže Facebook sa naloga pod nazivom Marko Aprčović. – Direktor portala CDM Boris Darmanović podnio je prijavu u Centru bezbjednosti u Podgorici protiv NN lica koje je sa Facebook profila Luka Nilević poslao prijeteću poruku na portal CDM-a.

je počinio osuđen na tri mjeseca zatvora⁶⁸. Novinarka Vijesti Jelena Jovanović je, u vidu reagovanja na objavljeni tekst, dobila pismo koje je obilovalo prijetnjama i zastrašivanjem, a koje je potpisao pritvorenik M.M., preko njegove advokatice N.K. Jovanović je podnijela krivičnu prijavu koju je osnovna državna tužiteljka Ivana Petrušić-Vukšević odbacila. Tokom 2021. godine urednica Parlamentarnog kanala RTCG-a i emisije Zumiranje, Slavica Kruščić-Vasović podnijela je prijavu Centru bezbjednosti Podgorica jer je putem društvenih mreža dobijala uvrjednive poruke i fotografije i video snimke eksplicitnog sadržaja. Njen kolega, novinar Nebojša Šofranac prijavio je P.V. zbog vrijeđanja i prijetnji, a protiv njega se vodi prekršajni postupak. Šofranac je doživio uvrede, omalovažavanja i neprijatnosti od grupe građana prilikom dočeka vicešampiona svijeta u boksu

Petra Liješevića. Šofranac nije želio da podnese prijavu, pa je policija samoinicijativno prikupila obavještenja od njega na okolnosti događaja i uzela izjave od dva lica. Takođe, direktor Skala radija Slavko Mandić podnio je prijavu u Odjeljenju bezbjednosti Kotor zbog više komentara objavljenih na društvenim mrežama i portalima.

Kao krivično djelo ugrožavanje sigurnosti označena je i prijava na štetu glavnog i odgovornog urednika portala „IN4S” Gojka Raičevića protiv NN počinioца jer je NN putem mobilnog telefona uputio poziv neprimjerenе i prijeteće sadržine, prijeteći Raičeviću i njegovoj porodici da će ih poklati, kao i uvrede njegovoj maloljetnoj kćerci koje su imale i seksualnu konotaciju. Policija je identifikovala vlasnika i korisnike telefonskog broja sa kojeg je ostvarena sporna komunikacija, od kojih su i prikupljenja obavještenja. Prikupljena su obavještenja i od lica N. M., koji je prema prikupljenim obavještenjima od korisnika telefonskog broja ostvario spornu komunikaciju. Sa slučajem je upoznata državna tužiteljka u

68 Nikolić, P., „ZNAČI: Zbog ugrožavanja sigurnosti novinarkе tri mjeseca zatvora”, 08.10.2021. Pristupljeno na 08.02.2022. <https://bit.ly/37QAnPt>

Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici, koja je policijskim službenicima naložila da podnesu krivičnu prijavu po NN izvršiocu zbog izvršenja krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti, a da će ona dalje samostalno preduzeti radnje na dokazivanju krivičnog djela.

Prilikom intervjua koji je obavljao dopisnik RTCG iz Nikšića Slobodan Doknić sa ljekarom Redžepom Zejnelagićem, Dokniću je prišlo NN lice i obratilo mu se riječima „Nemoj ovdje da snimaš, slomiću i tebe i kameru”. Policijski službenici su nakon prikupljanja obavještenja na okolnosti događaja od Dokniću i Zejnelagića, identifikovali D. R. iz Nikšića, kao lice koje je uputilo sporne riječi novinaru Dokniću, i nakon što su ga saslušali podnijeli krivičnu prijavu zbog postojanja osnovanog sumnje da je počinio krivično djelo ugrožavanje sigurnosti.

Prijetnje po život i fizičku bezbjednost novinara

Registrovane su i četiri prijetnje smrću, od čega se dvije odnose na isti događaj. Naime, glavni i odgovorni urednik Antene M Darko Šuković i redakcija su primili otvorene prijetnje smrću putem društvene mreže Facebook sa naloga pod nazivom Marko Aprčević. Istovremeno, sa istog naloga i na isti način, kolumnista Antene M Dragan Bursać je primio otvorenu prijetnju smrću. Ovi slučajevi dobili su sudski epilog, a počinilac je osuđen četiri mjeseca uslovno⁶⁹. Novinar Vijesti Borko Ždero dobio je prijetnje smrću zbog izvještavanja o eksploataciji šljunka na Morači u mjestu Botun kada mu je jedan od mještana čiji je kamion kontrolisala policija rekao „Dodeš li drugi put na moje privatno imanje, baciću te u Moraču”. Takođe, njegov kolega novinar TV Vijesti Sead Sadiković je u Centru bezbjednosti Bijelo Polje prijavio da je putem društvene mreže Facebook primio poruku sa profila izvjesnog K. Č. iz Pljevalja u kojoj su upućene riječi uvrede i prijetnji da će ga napasti.

Stvarni napadi na novinare

Među četiri fizička napada registrovan je napad na fotoreporterku Pobjede, Maru Babović, glavnog i odgovornog urednika Monitora Esada Kočana, novinara TV Vijesti Seada Sadikovića, kao i novinarku Vijesti Jelenu Jovanović. Samo je slučaj Kočana dobio sudski epilog, a počinilac je kažnjen sa 10 mjeseci zatvora⁷⁰. Babović je napadnuta dok je pratila doček patrijarha Srpske pravoslavne crkve Porfirija ispred Hrama Hristovog Vaskrsenja

u Podgorici. Slučaj nije prijavljen policiji. Glavni i odgovorni urednik Monitora Esad Kočan napadnut je ispred svog stana u Podgorici. Na njega je najprije verbalno, a onda i fizički, nasrnuo D.Š. (55), koji je nakon toga uhapšen. Novinar TV Vijesti Sead Sadiković napadnut je tokom „patriotskog” okupljanja u Bijelom Polju od strane 5–6 mladih muškaraca. Sadiković je zadobio lakše povrede glave. Novinarka Vijesti Jelena Jovanović pogođena je u glavu brisačem sa automobila tokom slavlja pristalica koalicije „Za budućnost Nikšića”. Protiv počinio M.J. iz Nikšića podnijeta je krivična prijava zbog osnovane sumnje da je počinio krivično djelo nasilničko ponašanje na štetu novinarka.

Ubistva novinara

Ni gotovo 18 godina od ubistva glavnog i odgovornog urednika lista Dan Duška Jovanovića, koje se desilo 2004. godine, taj slučaj nije dobio sudski epilog. Ipak, tokom 2021. godine pokrenuta je istraga u ovom slučaju, sa ciljem otkrivanja „nalogodavca a ne počinio ca napada”⁷¹. Nekoliko mjeseci kasnije, potpredsjednik Vlade Dritan Abazović rekao je da je sprovedena „sinhronizovana akcija u pokušaju da se uništi najznačajnija istraga koju vodi tužilaštvo”⁷² – istraga ubistva urednika Jovanovića. Abazović je početkom 2022. godine otkrio da mu prijete⁷³ zbog istrage u ovom slučaju, u kome je do sada pravosnažno osuđen saučesnik Damir Mandić.

Prijetnje i napadi na medijske institucije, organizacije, medijska i novinarska udruženja

Ekipe Televizije Crne Gore Tanji Šuković i Draganu Tomaševiću nije dozvoljeno da obavljaju novinarski posao u dvorištu Cetinjskog manastira nakon što im je grupa mladića i sveštenika zabranila da snimaju materijal za dokumentarni film. Nakon saslušanja svih lica vezanih za događaj podgoričko tužilaštvo je zaključilo da je u pitanju prekršaj. Ekipe TV N1 napala je na Cetinju grupa demonstranata koja je dva dana protestovala protiv ustoličenja mitropolita Joanikija u Cetinjskom manastiru. Slučaj je prijavljen policiji, čeka se epilog. Nekoliko dana ranije isto na Cetinju ali povodom najave o ustoličenju ekipu TV Vijesti napala je grupa demonstranata, i ometala ih u prenosu uživo. Demonstranti su vrijeđali novinarku i kamermana. Slučaj je prijavljen policiji koja je identifikovala M.P. i V.M. i protiv njih je podnijeta prekršajna prijava. U prostorije RTV Cetinje neovlašćeno su

69 Pobjeda, „Zbog prijetnji smrću kažnjen uslovno na četiri mjeseca; Vujović: Skandalozna presuda”, Portal Analitika, 25.10.2021. Pristupljeno na 05.02.2022. <https://bit.ly/3JIV1xz>

70 TUMM, „Šukoviću 10 mjeseci zbog napada na Kočana”, Safejournalists.net, 19.10.2021. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/37NSAwv>

71 Tomović, Predrag, „Nova istraga ubistva Duška Jovanovića nakon 17 godina”, 27.05.2021. Pristupljeno na 22.01.2022. <https://bit.ly/36dkW2P>

72 Jovanović, Jelena, „Abazović: Ugrožena istraga ubistva Duška Jovanovića ali i života”, 16.10.2021. <https://bit.ly/3JfTcH0>

73 BETA, „Abazović: Prete mi zbog istrage ubistva novinara Duška Jovanovića”, N1 Srbija, 06.01.2022. Pristupljeno na 22.01.2022. <https://bit.ly/3JEHV4n>

ušli Č.K. i B.C. sa Cetinja i zahtijevali od novinark Ane Tomović da novinarska ekipa RTV Cetinje izađe na teren i isprati bogoslužje Crnogorske pravoslavne crkve. O slučaju je obaviješten državni tužilac na Cetinju koji je zaključio da nema elemenata izvršenja krivičnog djela već da je riječ o prekršaju.

Ekipa RTV Budva napadnuta je na kružnom toku na ulazu u Budvu tokom blokade saobraćaja koju je organizovala grupa građana. Ekipa nije mogla da prođe kroz blokadu puta o čemu su obaviješteni policija i tužilaštvo koje je reklo da nema elemenata izvršenja bilo kojeg krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti. Ekipu TV Vijesti su tokom protesta na Bogetićima kod Nikšića okupljeni građani vrijeđali, psovali i tjerali tokom uzimanja izjava. Protest je organizovao Patriotsko-komitiski savez povodom novih propisa o liberalizaciji uslova za sticanje crnogorskog državljanstva. Incident nije prijavljen policiji. Direktor portala CDM Boris Darmanović podnio je prijavu u Centru bezbjednosti u Podgorici protiv NN lica koje je sa Facebook profila Luka Nilević poslao prijeteću poruku na portal CDM-a sadržine „a da ti bombu bacimo“. Čeka se izjašnjenje tužilaštva. Redakcija Antene M i glavni i odgovorni urednik Darko Šuković su primili otvorene prijetnje smrću putem društvene mreže Facebook sa naloga pod nazivom Marko Aprcović, a taj slučaj je dobio sudski epilog i počinilac je osuđen četiri mjeseca uslovno⁷⁴.

C2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara

Postoje li posebne odredbe u zakonima ili drugi mehanizmi usmjereni na podršku bezbjednosti novinara, offline i online?

Na samom kraju 2021. godine u Skupštini Crne Gore usvojene su izmjene⁷⁵ Krivičnog zakonika kojima se predviđaju rigoroznije sankcije za napadače na zaposlene u medijima. To su promjene za koje se grupa organizacija civilnog sektora, među kojima i Sindikat medije Crne Gore, zalagala cijelu deceniju. Izmjenama je preciziran termin „posao od javnog značaja“ i pet postojećih krivičnih djela prošireno dijelom koji precizira kazne u slučaju kada je napadnuto lice koje se bavi poslom od javnog značaja, a napad je vezan za njegov rad.

„Postigli smo suštinski jaču zaštitu novinara za koju smo se sve vrijeme zalagali. Svakako se nadam da neće biti potrebe da se te odredbe primijene u praksi, ali smatram da je vrlo bitno to što su usvojene, što je Skupština Crne Gore saopštila da su napadi na novinare apsolutno neprihvatljivi, bez obzira sviđalo se nekome ili ne ono što oni pišu. To je civilizacijski iskorak, jedan vrlo važan društveni konsenzus i pozicije i opozicije ugrađen u pravnom poretku.“⁷⁶

U posljednjem izvještaju Evropske komisije navodi se da je ostvaren ograničen napredak u rješavanju nasilja nad novinarima i medijima. Napominju da je neophodno više napora kako bi se ograničile posljedice uznemiravanja i govora mržnje onlajn⁷⁷.

„Uprkos određenim signalima od Vlade da će ovu oblast smatrati prioritarnom, prošlogodišnje preporuke samo su dijelom ispunjene i bezbjednost novinara ostaje ozbiljna briga. Puni i djelotvorni epilog u važnim predmetima napada na novinare tek treba da se obezbijedi.“⁷⁸

Postoje li dokumenti (protokoli, poslovnici itd.) koje su usvojile državne institucije i koji daju dodatne smjernice Vojsci i policiji kako postupati prema novinarima?

Nema javnih informacija o tome da su Vojska i policija radili na usvajanju dodatnih protokola ili procedura kako bi osmislili poseban pristup novinarima. U Ministarstvu unutrašnjih poslova su sistematizovali radna mjesta koja će pokrivati osobe zadužene da prate slučajeve napada na novinare, ali se još čeka odluka Vlade kojom će ta sistematizacija biti odobrena. Takođe, iako je ranije govoreno da u Upravi policije postoji osoba koja je određena da koordinira svim policijsko-tužilačkim aktivnostima na nivou Crne Gore, a u svim centrima bezbjednosti da su određena po dva policijska inspektora kriminalističke policije koji na svojoj teritoriji brinu o napadima na novinare, sadašnji kadrovi u MUP-u tvrde da lica sa takvim nadležnostima ne postoje⁷⁹.

Specifičan slučaj se desio povodom 5. septembra 2021. kada je u prijestonici Cetinje trebao da bude ustoličen Mitropolit crnogorsko primorski Srpske pravoslavne crkve, što je stvorilo velike tenzije u društvu zbog čega

74 Pobjeda, „Zbog prijetnji smrću kažnjen uslovno na četiri mjeseca; Vujović: Skandalozna presuda“, Portal Analitika, 25.10.2021. Pristupljeno na 05.02.2022. <https://bit.ly/3KY3Jtr>

75 Sindikat medija Crne Gore, „Na snazi izmijenjen Krivični zakonik“, 10.01.2022. Pristupljeno na 10.01.2022. <https://bit.ly/3rN216D>

76 Tea Gorjanc-Prelević, Intervjuisala Bojana Laković-Konatar, Februar 2022.

77 Evropska komisija, „Izveštaj za Cmu Goru za 2021“, str. 33, Strazbur, 19.10. 2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <http://www.euic.me/wp-content/uploads/2021/12/Prevod-Izvjestaja-za-Cmu-Goru-za-2021-godinu.pdf>

78 Ibid

79 TUMM, „Milijanić: Bolji rezultati Komisije za istrage napada na novinare“, 15.02.2022. Pristupljeno na 15.02.2022. <https://bit.ly/3OdgqV5>

je ministar Unutrašnjih poslova⁸⁰ kazao da ne može da garantuje apsolutnu sigurnost ni novinarskim ekipama.

Postoje li mehanizmi za praćenje i izvještavanje o prijetnjama, uznemiravanju i nasilju prema novinarima? Objavljuju li državne institucije podatke o napadima na novinare i nekažnjivosti?

Državni organi i dalje samo na zahtjev izdaju podatke o napadima na novinare, dok je evidencija koju ima policija zasnovana na zanimanju žrtve napada, što znači da napad koji oni registruju ne mora biti u vezi sa novinarskim poslom.

Iz Uprave policije i dalje najavljuju izradu „Registra novinara izloženih riziku” jer je taj posao odlagan posljednje dvije godine zbog epidemioloških mjera i otežanog funkcionisanja zbog pandemije. U planu je da se, u saradnji sa Kancelarijom Savjeta Evrope u Podgorici u okviru projekta „Jufrex 2”, nastavi rad na izradi radne verzije tog dokumenta, što će biti osnova izrade analize ugroženosti novinara⁸¹. U okviru tog projekta planirano je da se vodi posebna evidencija tih događaja zajedno sa drugim podacima i parametrima koji budu predviđeni.

Prepoznaju li državne institucije napade na novinare kao kršenje slobode izražavanja i krivičnih zakona? Daju li zvaničnici jasne izjave u kojima osuđuju napade na novinare?

U velikoj većini slučajeva predstavnici državnih organa, političkih partija i civilnog sektora osude slučajevne napada na novinare kada se oni dese ali ipak u nekim slučajevima, zbog političke pozadine tih događaja⁸², reakcija jednog dijela zvaničnika, i to onih iz vlasti, je izostala.

Sarađuju li državne institucije sa novinarskim organizacijama u vezi pitanja bezbjednosti novinara?

Državne institucije i organi zaduženi za ovu problematiku, na zahtjev zainteresovanih organizacija, održavaju sastanke i razmjenjuju ideje o bezbjednosti novinara. Tokom godine je primijećeno veće prisustvo predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova i tužilaštava kako

u medijima tako i na događajima⁸³ koji su se bavili tom problematikom.

U slučajevima elektronskog nadzora, poštuju li državne institucije slobodu izražavanja i privatnost? Koji je najnoviji slučaj elektronskog nadzora nad novinarima?

Novinari i mediji nijesu prijavljivali slučajeve elektronskog nadzora. Međutim, nova vlast u Crnoj Gori je, nakon smjene rukovodećeg kadra Agencije za nacionalnu bezbjednost⁸⁴, tokom 2020. objavila da su za vrijeme vladavine Demokratske partije socijalista (DPS) vršene nezakonite mjere tajnog nadzora nad novinarima, političarima i javnim ličnostima⁸⁵. Informacije su dostavili Specijalnom tužilaštvu, koje je formiralo predmet koji je i dalje u fazi izviđaja. Prema dostupnim podacima, tokom 2020. godine novinari Petar Komnenić i Nevenka Čirović su bili nezakonito praćeni.

C3 Odnos pravosuđa prema prijetnjama i nasilju nad novinarima

Postoje li posebna odjeljenja u pravosudnim institucijama posvećena istragama i procesuiranju prijetnji i nasilja nad novinarima?

Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija je tokom godine ponovo formirana u djelimično izmijenjenom sastavu⁸⁶. Pojedini članovi Komisije hvale njen rad i vide napredak⁸⁷, a naročito ističu dobru saradnju sa policijom. Prema riječima državnog sekretara u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Zorana Miljanića, dobro je riješene to što su sada članovi Komisije pripadnici institucija sistema. To se, kako je pojasnio, posebno odnosi na predstavnike tužilaštva, kojih nije bilo u prošlom sazivu Komisije. Time što su sve institucije pristale da daju predstavnika u Komisiji došlo je i do rezultata pa su

80 J.B.Č., „Ekstremi planiraju radikalizaciju na Cetinju”, 01.09.2021. Pristupljeno na 17.01.2022. <https://bit.ly/3uEtCZs>

81 Dopis Uprava policije, broj 215/22-3833/1 od 16.02.2022.

82 Radio Slobodna Evropa, „Đukanović osudio napad na novinara RTCG”, 25.04.2021. Pristupljeno na 17.01.2022. <https://bit.ly/36dn6zt>

83 Sindikat medija, „Političari da bezuslovno podržavaju medijske slobode”, 17.12.2021. Pristupljeno na 17.01.2022. <https://bit.ly/3OaHf4Q>

84 Radio Slobodna Evropa, „Priveden bivši direktor tajne policije Crne Gore Dejan Peruničić”, 21.10.2021. Pristupljeno na 18.02.2022. <https://bit.ly/3vlfq7N>

85 Janković, Srdan, „Tajna služba Crne Gore pod istragom Specijalnog tužilaštva”, 08.02.2021. Pristupljeno na 08.02.2021. <https://bit.ly/3JAfJoc>

86 TUMM, „Vlada formira novu Komisiju za istrage napada na novinare”, Safejournalists.net, 04.03.2021. Pristupljeno na 04.02.2022. <https://bit.ly/3vi31zt>

87 TUMM, „Miljanić: Bolji rezultati Komisije za istrage napada na novinare”, Safejournalist.net, 15.02.2022. Pristupljeno na 15.02.2022. <https://bit.ly/37bv1hj>

u 2021. godini svi napadi na novinare i novinarkе dobi-
li svoj epilog.

„Zadovoljan sam radom Komisije i odnosom Vlade prema njoj. Sada se mnogo efikasnije i brže rješavaju novi slučajevi ali ostaje mračni period ranijih godina gdje ostaju neriješeni slučajevi napada na novinare i ubistvo Duška Jovanovića. Tužilaštvo je sada kooperativno i to se vidi u odnosu na nove slučajeve koji su se desili tokom 2021. Međutim, kada su u pitanju raniji slučajevi njihov odnos prema Komisiji je ostao isti i ne dostavljaju podatke koji su nam potrebni kako bismo mogli da sagledamo šta se zaista desilo u određenim slučajevima napada.” Zoran Miljanić, intervju

Komisija u novom sastavu je za pola godine postojanja uradila jedan izvještaj⁸⁸, koji je Vlada usvojila, a u okviru kojeg je obrađeno nekoliko slučajeva napada ali i naglašeno sa kojim se problemima i opstrukcijama sriječju u radu. Iz Evropske komisije podsjećaju da nadležni organi nijesu u potpunosti i djelotvorno ispunili konkretne preporuke prethodne Komisije koje su se odnosile na važne stare predmete napada na novinare. „Podstičemo vlasti da obezbijede djelotvorno ispunjavanje preporuka Komisije, i da joj obezbijede sve potrebne preduslove za rad.”⁸⁹

Da li Tužilaštvo i Ministarstvo unutrašnjih poslova pružaju odgovarajuće resurse za pokrivanje istraga o prijetnjama i nasilju nad novinarima? Da li se istrage zločina nad novinarima, uključujući zastrašivanja i prijetnje, sprovode brzo, nezavisno i efikasno?

U Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici su saglasni da tužiocima trebaju dodatne obuke⁹⁰ kada su u pitanju slučajevi napada na novinare ali, više puta je rečeno, da mjere i radnje koje se preduzimaju u tim slučajevim ne mogu biti drugačije u odnosu na slučajeve koji su njihova nadležnost, a ne tiču se medija, te da rade sve što je u skladu sa njihovim mogućnostima i zakonom⁹¹.

Ono što tužiocima predstavlja problem su nepoznati izvršioци⁹² što otežava istragu i u pojedinim tužilaštvima samo napadi koje su počinila neidentifikovana lica nijesu riješeni.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, iako bez nekih novih procedura, je u 2021. godini bilo efikasnije nego inače jer je u svakom slučaju napada ostvaren određeni napredak, a neki slučajevi su već pravosnažno okončani.

Istrage traju dugo, a stari slučajevi, poput ubistva Duška Jovanovića, glavnog i odgovornog urednika lista Dan, ili pokušaja ubistva novinarkе Oliverе Lakić, i dalje nijesu riješeni. Veliki prijetnja i dalje ostaje mogućnost zastare pojedinih slučajeva.

Postoje li mjere zaštite koje se pružaju novinarima kada su neophodne kao odgovor na realne prijetnje njihovoj fizičkoj bezbjednosti?

Trendovi napada na novinare se nastavljaju⁹³, u nekim oblastima došlo je do povećanja broja napada, a sankcije koje su izrečene u tim postupcima koji su vođeni su izrazito niske i ne odvrćaju napadače i nalogodavce od napada na novinare.

„Posebno zabrinjava da se trend, uz blago povećanje broja prijetnji smrću novinarima, nastavlja. Radi se o relativno malim brojkama. Prošle godine smo imali tri prijetnje smrću novinarima, ove godine smo do kraja novembra registrovali četiri⁹⁴”.

Prema dostupnim podacima, dva novinara dobila su policijsku zaštitu. Ne postoje posebna dokumenta u vidu pravilnika ili uputstva u slučajevima napada na novinare. Ni tokom 2020. godine ni jedan stariji slučaj napada na novinare nije dobio pravosnažni sudski epilog.

Jedna od štićenih novinarki⁹⁵ koja ima 24 časa policijsku zaštitu je zadovoljna zaštitom koju dobija i o tome je javno govorila.

88 Vlada Crne Gore, „Izveštaj o radu Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija za period od 4. juna do 4. oktobra 2021. Godine”, 28.10.2021. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/3rpD3tN>

89 Evropska komisija, „Izveštaj za Crnu Goru za 2021”, str. 34, Strazbur, 19.10.2021. Pristupljeno na 10.01.2022. <http://www.euic.me/wp-content/uploads/2021/12/Prevod-Izveštaja-za-Crnu-Goru-za-2021-godinu.pdf>

90 Sindikat medija Crne Gore, „Razmotriti specijalizaciju državnih tužilaca za slučajeve napada na novinare”, 14.02.2022. Pristupljeno na 14.02.2022. <https://sindikatomedija.me/aktivnosti/11994/>

91 Vukas Radanjić, državni tužilac, konferencija „Dani slobode medija u Crnoj Gori”, Podgorica 16—17.12.2021.

92 Radović, Milan, et al, „Izveštaj o sudskim postupcima za napade na novinare”, str. 10, Podgorica: Decembar 2021. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/3KwDE3Y>

93 Sindikat medija, „Političari da bezuslovno podržavaju medijske slobode”, 17.12.2021. Pristupljeno na 17.01.2022. <https://bit.ly/3Oab0Hy>

94 Ibid

95 TUMM, „Jovanović: Ugrožena bezbjednost svih časnih novinara”, Safejournalists.net, 07.10.2021. Pristupljeno na 17.01.2022. <https://bit.ly/3jDNEwI>

Da li se u slučajevima konačnih presuda
sankcije izriču samo počiniocima ili i
podstrekačima/nalogodavcima?

U Osnovnom tužilaštvu smatraju da otkrivanje nalogo-
davaca, u slučajevima kada se optuženom sudi za odre-
đeno krivično djelo, nije od velike važnosti te da je za
tužioce najvažnije da dobiju osuđujuću presudu i na taj
način zatvore slučaj⁹⁶.

Od 28 zabilježenih slučajeva incidenata i napada na no-
vinare u 2021. godini, njih 20 je prijavljeno policiji ili je
policija postupala po službenoj dužnosti, a sudski epi-
log je dobilo njih 10. U četiri predmeta donijete su osu-
đujuće presude. Kazne se kreću u opsegu od uslovne
osude, kojom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od 4
mjeseca sa rokom provjeravanja u trajanju od 2 godi-
ne, do kazni zatvora u trajanju od 3, odnosno 10 mjese-
ci, kao i zabrana prilaska i obavezno liječenje u psihija-
trijskoj ustanovi⁹⁷.

Da li institucije organizuju odgovarajuće
obuke za policiju, tužioce, advokate i sudije
u vezi sa zaštitom slobode izražavanja i
novinarima? Organizuju li ove treninge
u saradnji sa udruženjima novinara?

Neke obuke se organizuju⁹⁸, ali je i dalje upitan njihov
efekat i koliko se primjenjuje to novo znanje. Tužiocima
smatraju da je nastavak obuka izuzetno potreban, na-
ročito u tužilaštvima koja su u manjim gradovima⁹⁹, jer
prema kazivanju samih tužilaca oni uglavnom nikad ni-
jesu učestvovali u obukama¹⁰⁰. Kroz program JUFREX 2
Savjeta Evrope je planiran nastavak nekih aktivnosti ko-
je se tiču dodatne edukacije na temu zaštite prava me-
dijskih radnika i slobode govora.

---

96 Vukas Radonjić, državni tužilac, konferencija „Dani
slobode medija u Crnoj Gori“, Podgorica 16—17.12.2021.

97 Radović, Milan, et al, „Izveštaj o sudskim postupcima
za napade na novinare“, str. 9, Podgorica: Decembar
2021. Pristupljeno 20.01.2022. <https://bit.ly/3KwDE3Y>

98 Savjet Evrope, „Evropska unija i Savjet Evrope
podržavaju bolju saradnju između novinara, policije
i pravosuđa u Crnoj Gori“, Coe.int, 13—14.11.2021.
Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/3pSyck0>

99 Radović, Milan, et al, „Izveštaj o sudskim postupcima
za napade na novinare“, str. 10, Podgorica Decembar
2021. Pristupljeno na 20.01.2022. <https://bit.ly/3KwDE3Y>

100 Sindikat medija, „Političari da bezuslovno podržavaju
medijske slobode“, 17.12.2021. Pristupljeno na
17.01.2022. <https://bit.ly/3jBs0cm>

Tabela 4: Hronika sudskih slučajeva protiv novinara

Godina	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Slučaj					
1. Jovo Martinović – uhapšen je 23.10.2015. i boravio je u pritvoru 15 mjeseci, zbog sumnji da je dio međunarodne grupe koja se bavila švercom droge.	Martinović je 04.01 pušten iz pritvora i nakon 15 mjeseci boravka u pritvoru dozvoljeno mu je da se brani sa slobode.	Suđenje je u toku.	U januaru je Viši sud u Podgorici osudio Martinovića na 18 mjeseci zatvora, presuda je prvostepena i dozvoljena je žalba. U oktobru 2019. godine Apelacioni sud Crne Gore ukinuo je osuđujuću presudu. Presuda je, kako je saopšteno iz suda, ukinuta i saoptuženoj Branki Stanišić koja je bila osuđena na godinu i tri mjeseca zatvora, pa će njima pred Višim sudom biti ponovo suđeno.	U septembru je, nakon 10 mjeseci, okončan ponovljeni postupak koji se protiv novinara Jova Martinovića vodi u Višem sudu u Podgorici. Vijeće sudija Višeg suda, na čelu sa sutkinjom Vesnom Pean, ponovo je donijelo optužujuću presudu i Martinovića osudilo na godinu dana zatvora zbog učestvovanja u švercu narkotika, dok je oslobođen optužbi za članstvo u kriminalnoj organizaciji.	Martinović je pravosnažno osuđen 29. marta 2021, zbog veze s krijumčarima droge iz 2014. godine. Apelacioni sud je potvrdio presudu kojom je Martinović osuđen na godinu zatvora zbog posredovanja u krijumčarenju droge, a oslobođen je optužbi za stvaranje kriminalne organizacije.
2. Gojko Raičević – napadnut je dva puta od strane policije u periodu od 17–24.10.2015, kada su u toku bili protesti opozicionog Demokratskog fronta o kojima je on izvještavao.	Osnovni sud je donio presudu u korist Raičevića u kojoj se utvrđuje da je bio podvrgnut postupanju koje je zabranjeno članom 3 Konvencije o ljudskim pravima. Po presudi država, odnosno Ministarstvo unutrašnjih poslova, na osnovu naknade nematerijalne štete treba da Raičeviću isplati iznos od 6.000 eura.			Osnovni sud u Podgorici presudio je u korist novinara Raičevića, te će država Crna Gora biti u obavezi da mu isplati 5.000 eura na ime nematerijalne štete nastale zbog nedjelotvorne istrage napada. I Viši sud u Bijelom Polju donio je odluku kojom se žalba države Crne Gore, odnosno zastupnika imovinsko-pravnih interesa, odbija kao neosnovana, a potvrđuje presuda Osnovnog suda u Podgorici.	
3. Vladimir Otašević – primio je prijetnje smrću prilikom razgovora sa sagovornikom – bratom premijera Duška Markovića – Velizarom Markovićem, 11.09.2017. godine.	– Brat predsjednika Vlade Crne Gore Duška Markovića, Velizar Marković, uputio je novinaru dnevnog lista Dan Vladimiru Otaševiću prijetnje smrću u telefonskom razgovoru, 11.09.2017. godine. – Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici odbacilo je krivičnu prijavu protiv Velizara Markovića, jer je nakon istražnih radnji utvrdilo da prijetnje koje je Marković uputio Otaševiću ne predstavljaju nijedno krivično djelo.				

Godina	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Slučaj					
4.	Sead Sadiković – kome je 01.04.2018. godine eksplozivna naprava aktivirana ispred kuće u Bijelom Polju.	Ispred kuće novinara Seada Sadikovića, u Bijelom Polju, aktivirana je 01.04. eksplozivna naprava. U eksploziji je oštećen automobil koji ne pripada Sadikoviću i njegovoj porodici. Policija je već u ponedjeljak 02. 04. identifikovala i privela osumnjičene, Ilhana i Hilma Pepića iz Rožaja. Nakon dvadesetak dana, sudija Osnovnog suda u Bijelom Polju Dragan Mrdak izrekao je presudu Pepićima zbog izvršenja krivičnog djela „nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija” u sticaju sa ugrožavanjem sigurnosti. Ilhan je osuđen na sedam, a Hilmi na četiri mjeseca zatvora. Sumnja se da je motiv za ovaj napad bio narušavanje ugleda člana njihove porodice, Husnije Pepića sa kojim je Sadiković ranije imao intervju u svojoj emisiji „Bez granica”.			
5.	Olivera Lakić – ranjena je 08.05. 2018. oko 21 sat ispred zgrade u kojoj živi, na bulevaru Svetog Petra Cetinskog u Podgorici.	– Novinarica Olivera Lakić ranjena je 08.05. oko 21 sat ispred zgrade u kojoj živi, na bulevaru Svetog Petra Cetinskog u Podgorici. Lakićevu je, na istom mjestu na kojem je pretučena prije šest godina, sačekao muškarac koji joj je pucao u nogu. Kada je ranjena pala na pločnik, vidjela je da bježe još najmanje dva muškarca.	Devet mjeseci nakon pokušaja ubistva Olivere Lakić, iz crnogorske Uprave policije objavili su da su rasvijetlili taj slučaj ali i dalje nije jasno na osnovu čega je utvrđeno da je Podgoričanin Filip Bešović pratio i pucao u novinarku. Nije saopšteno ni iz kojih motiva je ona bila meta kriminalne grupe kojoj Bešović navodno pripada.	U decembru je javnost saznala da je planiran novi atentat na novinarku Oliveru Lakić. Sve se, prema svjedočenju svjedoka saradnika u predmetu protiv kriminalne grupe, koju čine 23 osobe okrivljene za planiranje i izvršenje više teških krivičnih djela, odvijalo iza zidina spušskog zatvora a za „micanje” Lakić nudeno je od 150.000 do 200.000 eura. Specijalni državni tužilac Saša Čadenović saopštio je da su uhapšena dvojica osumnjičenih za planiranje ubistva novinarke Olivere Lakić, dok se ostali nalaze u zatvoru. Potvrdio je da je ta grupa osumnjičena i za pokušaj ubistva Olivere Lakić u maju 2018. godine.	Viši sud je 17. decembra 2021. naredio zadržavanje od 30 dana Branislavu Karadžiću i Darku Laleviću zbog sumnje da su prije ranjavanja u maju 2018. godine pratili Lakić i prosljeđivali informacije kavačkom kriminalnom klanu. Lalović, koji je policajac, tada je radio u istoj službi koja je bila zadužena za policijsku zaštitu Lakić. Mediji su u decembru objavili da je Specijalno državno tužilaštvo prikupilo dokaze koji označavaju Filipa Kneževića kao direktnog napadača i da se očekuje podizanje optužnice.

Godina	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Slučaj					
6. Vladimir Otašević – fizički je napadnut u decembru 2019. godine kada je u jednom podgoričkom tržnom centru pokušao da fotografiše kontroverznog biznismena u društvu Višeg državnog tužioca.		<ul style="list-style-type: none"> – Novinar Dana Vladimir Otašević je u tržnom centru Delta pokušao da fotografiše biznismena Zorana Bećirovića u društvu višeg državnog tužioca Miloša Šoškića, kada ga je napao Bećirovićev tjelohranitelj Mladen Mijatović – udario ga, prijetio mu i vrijeđao ga. Novinar tvrdi da je tužilac cijelo vrijeme mirno posmatrao napad na njega. – Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici odbacilo je krivičnu prijavu, jer Mijatovićeve radnje „ne sadrže bitne elementa biča tog krivičnog djela, kao ni bilo kog drugog krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti”. 		<p>Punomoćnik biznismena Zorana Čoća Bećirovića i njegovog tjelohranitelja Mladena Mijatovića, advokat Branko Čolović, podnio je krivičnu prijavu protiv Otaševića, kojem stavlja na teret krivična djela lažno prijavljivanje i davanje lažnog iskaza. Osnovni sud u Podgorici je 23.10. 2020. godine odbio optužni predlog podnesen 1.10.2020. godine protiv Otaševića zbog krivičnog djela lažno prijavljivanje iz člana 388 stav 1 Krivičnog zakonika i krivičnog djela davanje lažnog iskaza iz člana 389 stav 1 KZCG. Po mišljenju prvostepenog suda, nema dokaza da je Otašević osnovano sumnjiv da je učinio krivična djela koja mu se stavljaju na teret.</p>	

Zaključci

Izmjene seta medijskih zakona iz 2020. godine još nijesu ni zaživjele u punom kapacitetu, a 2021. godinu je obilježio i rad na izmjenama tih zakona jer su uočeni brojni nedostaci. Jedna od mjera koja nije uspjela „da se primjeni” je uvođenje reda u oglašavanje u medijima državnim novcem tako da se i dalje ne zna koliko se novca iz državnog budžeta i budžeta institucija i preduzeća koja su u državnom vlasništvu izdvaja za medije po tom osnovu. Iz nadležnog ministarstva najavljuju da će te odredbe tek da zažive, u skladu sa rokovima ostavljenim u Zakonu o medijima. U toku je izrada i medijske strategije, prvog dokumenta te vrste od kojeg se očekuje da srednjoročno „projektuje” budućnost medijskog sektora. Ostale standardne norme su i dalje na snazi, tako je sloboda govora ustavna kategorija i tu nije bilo pokušaja izmjena, a nije bilo ni prekida/blokada ili sličnih restrikcija u korišćenju Interneta. Zakon o elektronskim medijima, čiji je novi tekst Radna grupa usaglasila još prije dvije godine, i dalje nije usvojen tako da Agencija za elektronske medije nije dobila nove nadležnosti, a ni brojne novine koje sadrži taj predlog nijesu stupile na snagu. Obilna pomoć države koju su mahom privatni mediji dobijali kako bi im se ublažile posljedice izazvane pandemijom Covid 19 nije se odrazila na uslove rada zaposlenih i ostaje nejasno gdje je otišao taj novac, a u pitanju su višemilionski iznosi. Prvi konkurs za raspodjelu novca iz Fonda za pluralizam medija je završen krajem godine i pomoć za projekte su dobili online i štampani mediji, dok će za elektronske poziv biti raspisan tek početkom 2022. godine.

Nema napretka kada je u pitanju statistika vezana za broj zaposlenih u medijima pa samim tim ni novinara. Štaviše, kroz istraživanje Sindikata medija došlo se do podatka

da se broj onih koje registruje Monstat i Uprava prihoda i carina drastično razlikuje, u više stotina osoba, pa je svaka procjena realnog stanja nemoguća. Prema informacijama koje su dolazile do javnosti nije bilo većih otpuštanja u medijima ali su jedne dnevne novine, koje su zapošljavale oko 30 osoba, zatvorene krajem godine. Krajem 2021. godine i portal FOS media prestao je da emituje novi sadržaj. U tom mediju, koji ima još 16 registrovanih portala po gradovima, zvanično nije bio prijavljen ni jedan zaposleni. Uslovi rada su ostali manje više nepromijenjeni, novi kolektivni ugovori na nivou medija nijesu potpisivani niti se na bilo kojem nivou vode pregovori. Socijalnog dijaloga nema ni na granskom nivou iako je polovinom godine stavljen van snage Granski kolektivni ugovor. Cenzura i samocenzura su i dalje prisutne, a i izvori pritisaka na novinare se nijesu mijenjali pa je i dalje najveći uticaj na novinare od vlasnika medija. U privatnim medijima i lokalnim javnim emiterima nije bilo značajnijih promjena ali je Javni servis, zbog primjene novog zakona koji reguliše rad Radio i Televizije Crne Gore, dobio novi Savjet i generalnog direktora i informativni program je u velikoj mjeri promijenjen što je Evropska komisija pozdravila.

Ključni slučajevi napada na novinare i medije i dalje ostaju neriješeni ali ohrabruje podatak da se novi slučajevi napada efikasnije rješavaju. Broj napada je značajno povećan u 2021. godini i dostigao je rekordan nivo od 28 slučajeva, ali tužilaštvo i policija su radili na svim slučajevima i čak ima nekoliko pravosnažno okončanih postupka gdje se okrivljeni nalaze na izdržavanju zatvorske kazne. Pozitivan pomak se desio krajem godine kada su u Skupštini Crne Gore poslanici jednoglasno usvojili izmjene Krivičnog zakonika kojima su kroz dopunu više krivičnih djela dodatno povećane zapriječene kazne zatvora za napadače na novinare. To je rezultat desetogodišnjeg lobiranja civilnog sektora. Primjenom novih odredbi na buduće slučajeve napada na novinare, očekuje se, napadači će biti demotivisani i neće se olako upuštati u vršenje te vrste krivičnih djela. Ono što se očekuje je i dodatna obuka policajaca i tužilaca kada je u pitanju sloboda medija i novinara.

Preporuke

- Nova (nestabilna) politička većina počela je sa promjenama seta medijskih zakona (Zakona o medijima, Zakona o nacionalnom javnom emiteru i Zakona o elektronskim medijima) i izradom medijske strategije i treba iskoristiti činjenicu da Sindikat medija Crne Gore ima mjesto u radnim grupama, kako bi se nametnula rješenja koja nijesu uspjela da dobiju većinsku podršku, a vrijeme je pokazalo da su bila potrebna i opravdana. (Sindikat medija Crne Gore,

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija)

- Posebno je potrebno što hitnije usvajanje novog Zakona o elektronskim medijima, kako bi se poboljšala finansijska stabilnost i omogućila urednička nezavisnost lokalnih javnih emitera, što bi dovelo i do znatno boljeg statusa zaposlenih u tim medijima, koji su najranjivija grupa u crnogorskom medijskom sektoru. (Agencija za elektronske medije, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija)
- Potrebno je pratiti promjene koje se dešavaju u Javnom servisu i to ne samo kroz izmjenu informativnog programa, već kroz cjelokupna dešavanja i postupanja novih struktura unutar RTCG kako bi se vidjelo na koji način se taj medij transformiše u istinski javni servis i da li uopšte ide u tom pravcu. (Savjet RTCG)
- Od države i resornog ministarstva treba tražiti provjeru načina trošenja državnog novca koji je po više osnova uplaćivan medijima tokom godine, jer nije bilo vidljivog napretka ni u jednom segmentu, a naročito nije poboljšan status i položaj zaposlenih u medijima, što je bilo za očekivati jer su u pitanju milioni iznosi. (Sindikat medija Crne Gore, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija)
- Potrebno je uložiti dodatne napore da se počne sa socijalnim dijalogom na svim nivoima. Među više od 100 medija, samo dva imaju kolektivni ugovor tako da je tu ogroman prostor za napredak, a pošto je prestao da važi Granski kolektivni ugovor treba početi pregovore i na tom nivou. (Sindikat medija Crne Gore, Unija poslodavaca Crne Gore)
- Nivo poštovanja etičkih pravila i dalje nije na zadovoljavajućem nivou i postojeća samoregulatorna tijela nijesu uspjela da se nametnu kao autoriteti u redakcijama za koje su nadležna. Zbog toga je potrebno pojačati promociju, i po mogućnosti i u skladu sa interesovanjima organizovati obuke o pojedinim etičkim načelima, kako bi se povećao nivo profesionalizma ali i smanjio broj tužbi između medija po osnovu povrede časti i ugleda. (Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, Medijsko samoregulatorno tijelo, ombudsmani)
- Potrebno je intenzivirati obuke policijskih službenika i zaposlenih u tužilaštvu jer, prema sopstvenom priznanju, nijesu dovoljno edukovani u vezi zaštite slobode izražavanja i novinara. Ovo naročito u svijetlu istraga starih slučajeva napada na novinare ali i primjenu izmijenjenog Krivičnog zakonika koji predviđa drastičnije kazne za napadače na novinare. (Vrhovno državno tužilaštvo, osnovna tužilaštva, Uprava policije)

